FENT CARRERANY

MARIA DE LA SALUT

Número 250 Any XXI JUNY, 2007

EL DIA 20 DE MAIG DAVANT L'ILLA D'ALCANADA

HEM ARRIBAT AL NÚMERO 250

EL CONREU DE LA VINYA AL TERME DE MARIA

UNA PASSEJADA PELS CAMINS DE MARIA DE LA SALUT

ENTREVISTA A ANTONI MULET

EL PP OBTÉ 6 REGIDORS, LA MAJORIA ABSOLUTA!

Sumari

Editorial i sumari 2
Apreciats membres de l'equip de redacció, subscriptors i lectors de Fent Carrerany 3
El comptador en el 250 3
Resultats electorals del 27 de maig 5
El conreu de la vinya al terme de Maria 6
Sa Xerradeta a Ses Tarragones amb Antoni Mulet, Batle de Maria 12
Cincuanta anys fent Europa 15
Sobre el tabac i l'alcohol 15
Bullit de Notícies 16
Demografia. Telèfons d'interès 18
El temps. Horaris del tren i bus 19
Poemes i gloses 19
Lliurament de distincions de la Junta Local de Donants de Sang 20
Trobada de batxillers 1953 del Col·legi Beat Ramon Llull d'Inca 21
Una passejada pels camins de Maria de la Salut 22
Qui dies passa... 46
Fent Carrerany fa vint anys 48
Carta d'agraïment d'Antoni Mulet 48
Calla o paga 49
Notícies de ciclisme 50
Els equips de futbol base de Maria de la Salut 51
Excursió d'Alcanada al Coll Baix 52

FOTOGRAFIES:
Magí Ferriol
Nadal Ferriol
Joan Gelabert
Miquel Morey
Gabriel Genovart

EDITORIAL

Quan el juliol de l'any 1986, fa ja vint-i-un anys, un bon grapat de mariers i marieres inquiets, començaren l'aventura de tirar endavant una revista mensual, segurament que pocs d'ells haurien posat la mà al foc, perquè al cap d'aquest temps, aquella revista, humil, precària, però plena de bones intencions, arribàs al número 250, sense haver deixat de sortir en cap moment. La humilitat, i, segurament, la precarietat, encara hi són, però també l'orgull, ple d'esforços i sacrificis, d'haver arribat fins aquí. Són moltes les pàgines emplenades, les fotografies publicades, les notícies donades, les xerradetes fetes, les polèmiques iniciades i contrastades, els reportatges aparegudes, les recerques, les dades demogràfiques, les cronològiques, els naixements, els casoris, etc. Un magnífic document que serà indispensable per fer un repàs a la vida del poble al llarg de tots aquests anys.

La nostra intenció era celebrar l'esdeveniment a bombo i plateret, però les circumstàncies personals de la gent responsable de la revista, la coincidència amb les eleccions, aconsellaren ser més discrets i posposar l'esdeveniment al mes de juliol. Seguim amb la intenció de fer un sopar multitudinari, que desitjaríem compartir amb tota la gent que en un moment o altre han passat per la revista, que en són subscriptors o que senzillament volen compartir l'alegria d'haver arribat a aquesta xifra màgica en la història de les publicacions periòdiques no comercials. També seguim amb la idea de fer una festa amb un Grup de Bastoners del Penedès amb els quals hem contactat, tal com férem fa dos estius amb la Colla de l'Aire nou de Bou, del Rosselló, que ens obsequiaren amb les seves danses, el seu correfoc, els seus castells i la seva música.

En aquest número i per celebrar l'esdeveniment, hi trobareu dues col·laboracions especials: un estudi sobre els camins del nostre terme de n'Eulàlia Ferriol i un altre d'en Bartomeu Pastor sobre la vinya i la fil·loxera que l'afectà a finals del XIX. Dos articles que vénen a reforçar el paper de divulgadors de la nostra història, que de bon començament ha tengut la nostra revista.

I, com és lògic, ens hem de fer ressò de les passades eleccions municipals i autonòmiques. Al final, a Maria, el panorama ha quedat aclaparadorament favorable a qui tenia la majoria en l'anterior equip de govern. Una majoria absoluta, la del PP, que mai no havia tengut en cap legislatura anterior. Les altres opcions, totes, han perdut vots i una, un

(Continua a la pàgina 4)

EQUIP DE REDACCIÓ:

Magí Ferriol Bauzà
Joan Gelabert Mas
Joan Gual Bergas
Miquel Morey Mas
Onofre Sureda Ribas

HAN PARTICIPAT EN AQUEST NÚMERO:

Antoni Mulet Campins, Gabriel Mercè, Bartomeu Pastor i Sureda, Carles Gasòliba, Lluc Matas, Salvador Cabot Rosselló, Eulari Ferriol, Joana Maria Pastor i Josep Ferriol Torelló

EDITA: Associació Cultural FENT CARRERANY
Sant Miquel, 11 07519- Maria de la Salut

Lloc Web:
www.telefonica.net/web2//fentcarrerany
correu electrònic:
fentcarrerany@premsaforana.cat

IMPRIMEIX: Gràfiques Gelabert
Sa Pobla

Nº DEPÒSIT LEGAL: PM-457/1986

La redacció de Fent Carrerany no es fa responsable de les opinions dels qui hi escriuen

Apreciats membres de l´equip redactor, subscriptors i lectors de Fent Carrerany,

Maria de la Salut, com ja sabeu, és un poble petit del Pla, quant a nombre d´habitants quasi insignificant dins el conjunt de les Illes, però quant a participació, activitats, associacionisme, solidaritat, esdeveniments, etc., etc., és un poble del qual tots ens podem sentir ben orgullosos.

FENT CARRERANY n'és un exemple entre molts; aquesta edició és la dues-centes cinquanta, quasi res, dos-cents cinquanta mesos ininterromputs comentant el dia a dia del nostre municipi, els esdeveniments culturals, esportius, polítics, xerradetes amb personatges del municipi, festes, etc. etc.

Durant aquests vint anys i deu mesos d'edició mensual FENT CARRERANY s´ha convertit en el referent cultural del poble, hi han participat molts de col·laboradors, alguns encara hi participen, altres ho han deixat i molts són nous. I crec que dins aquest mes és apropiat agrair i felicitar tota la gent que ha col·laborat durant tots aquests anys amb la revista. També crec que és una bona ocasió per animar a més joves a participar-hi i donar continuïtat a aquest ***petit patrimoni*** que tenim a Maria amb el FENT CARRERANY.

FENT CARRERANY serà el testimoni dels nostres dies per a les futures generacions. Com deia abans, s'hi està plasmant la realitat diària del municipi i deixant constància de l'evolució del poble, mitjançant articles i imatges d'allò més divers.

Per això, vull com a batle de Maria, donar l'enhorabona a tot l'equip redactor, als col·laboradors, als subscriptors i a tots els lectors, i animar-vos a tots a seguir amb aquesta tasca de donar vida a l´única publicació periòdica que es fa a Maria de la Salut que és FENT CARRERANY.
Per molts d´anys!

Antoni Mulet Campins.
Batle de Maria de la Salut.

EL COMPTADOR EN EL 250

El panorama periodístic en català depèn, a la nostra illa, de les publicacions independents de la part forana que, amb escassesa de mitjans, configuren un teixit que compta amb exemples àgils, dinàmics i actius com ara "Fent Carrerany", que avui presenta la seva particular aventura nombre 250.

Les heterogènies publicacions que actualment formen part de l'Associació de Premsa Forana de Mallorca són essencials per garantir la comunicació local, un periodisme que resulta bàsic per al manteniment de la vida als nostres pobles.

Una publicació local és molt més que un mitjà de comunicació. És una eina que intervé en la pròpia configuració dels municipis, que serveix per donar a conèixer i anunciar les activitats que s'hi fan, per fer un seguiment de la vida política, social, cultural o esportiva del poble. És també una plataforma que dóna sortida a les inquietuds ideològiques de la gent que té interès en expressar-les, que crea estats d'opinió, que dóna a conèixer aspectes del territori abans desconeguts. És, en definitiva, riquesa cultural i social, i sortats són els pobles que gaudeixen d'una publicació local i en català.

Per sostenir un mitjà d'aquestes característiques calen diversos factors favorables. El principal és el de comptar amb un col·lectiu de persones animat a invertir-hi la pell per treure al carrer un producte de qualitat, però fet amb pocs recursos.

I és que la manca de recursos econòmics és, en aquest moment, juntament amb la falta de màns, el principal problema de la premsa de la part forana mallorquina. Les dimensions de les nostres poblacions i la concentració de les empreses a la capital i el seu entorn redueixen notablement les possibilitats publicitàries dels mitjans, que veuen, així, minvades les seves entrades.

Com a col·lectiu, les publicacions que integren l'Associació de Premsa Forana, intenten rompre l'actual planificació publicitària de les institucions supramunicipals, utilitzant com a arguments que més de la meitat de la població mallorquina llegeix habitualment premsa forana i que són aquestes les publicacions que amb major efectivitat arriben als domicilis mallorquins, perquè són elaborades per persones del mateix poble, amb major exactitud i rigorositat que qualsevol altre i amb continguts que interessen a tota la família.

També, i d'acord amb la Llei de Normalització Lingüística i amb el dret constitucional de rebre informació, la nostra associació intenta aconseguir un increment substancial de les subvencions institucionals, bàsiques per al sosteniment de la xarxa comunicativa dels nostres pobles.

Però ambdós objectius fa anys que es troben pràcticament ancorats. Les diferents administracions, d'una o altra manera, no volen reconèixer la importància dels mitjans locals amb una premeditada indiferència que contrasta amb l'interès que hi dipositen els lectors i els anunciants locals, els dos altres factor fonamentals per a l'existència dels mitjans.

Aquests darrers i els més de mil col·laboradors que sustenten les 43 publicacions de Premsa Forana són els que mereixen el nostre agraïment i els qui entenen la importància que una revista com "Fent Carrerany" posi avui el comptador en el 250.

Enhorabona i endavant!

Gabriel Mercè
President de l'Associació de Premsa Forana de Mallorca

(Ve de la pàgina 2)

regidor. L'augment de regidors, conseqüència de l'augment de l'empadronament, anà a parar totalment a la nova majoria. La campanya comptà amb una presència mediàtica i amb una quantitat de recursos com mai no s'havia vist. Entre sopars, balls, regals, pancartes exhibides, papers repartits, i excursions a Ciutat a veure els cappares dels partits, la gent de Maria es va trobar ben distreta. Al llarg de la campanya coincidiren alguns actes que també es podien incloure en la mena de propaganda pròpia del temps: campanya de reciclatge, festa de la tercera edat, festa dels donants de sang, xerrades per explicar plans de regadiu, anuncis d'aigua potable, etc. Tot plegat donà una majoria per al PP que és la darrera voluntat del poble per damunt de qualsevol altra consideració. Ara esperem una legislatura on el corró de la majoria absoluta no s'apliqui amb esperit antidemocràtic i que l'oposició faci la feina que li toca amb rigor i esperit de millora. Això és el que tots esperam!

A les autonòmiques, a hores d'ara, les coses no estan tan clares. El PP ha perdut la majoria absoluta: al Govern, al Consell de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera i també a l'ajuntament de Ciutat. El paper que jugarà UM, que també ha perdut vots, però no escons, en totes les majories pot decantar la balança en un o altre sentit. Com que no som endevinadors, haurem d'esperar el mes vinent per saber de quin color serà el nou govern que governarà la nostra comunitat al llarg d'aquests propers quatre anys.

RESULTATS ELECTORALS DEL PASSAT DIA 27 DE MAIG

MUNICIPALS

	Escola de Baix		Escola de Dalt		TOTAL			
	2003	**2007**	**1999**	**2007**	**2003**	**(%)**	**2007**	**(%)**
Cens	745	745	746	785	1491		1530	
Votants	637	656	650	693	1327	89	1349	88,2
En blanc		2		1	7		3	
nuls		9		5	12		14	
PP	185	353	197	341	382	28,8	694	51,4
PSOE	256	168	208	177	464	34,9	345	25,6
PSM-IND	129	65	149	91	278	20,9	156	11,6
UM	78	59	106	78	184	13,8	137	10,2

Amb aquests resultats els regidors electes són els següents: **PP, 6 regidors**: Antoni Mulet Campins, Bartomeu Serra Mas, Joana Maria Torrens Rigo, Daniel Estarellas Massanet i Francisca Carbonell Roig. **PSOE, 3 regidors**: Martí Ferriol Pons, Pedro Carbonell Ferriol i Rosa Maria Alcover Colom. **PSM, 1 regidor**: Joan Miquel Bergas Font. **UM, 1 regidor**: Guillem Ferriol Negre.

La constitució de l'Ajuntament i per tant l'elecció de batle, tindrà lloc el proper dia 16 de juny.

AUTONÒMIQUES

	Escola de Baix		Escola de Dalt		TOTAL			
	2003	**2007**	**2003**	**2007**	**2003**	**(%)**	**2007**	**(%)**
Cens	745	745	746	785	1491		1530	
Votants	657	652	663	687	1320	87	1339	87,5
En blanc	4	2	1	2	5		4	
nuls	1	10	4	10	5		20	
PP	239	321	256	317	495	37,5	638	47,6
PSOE	238	218	185	200	423	32	418	31,2
BLOC		62		87			149	11,1
UM	62	38	104	68	166	12,6	106	7,9

INSULARS

	Esc. de Baix	Esc. de Dalt	TOTAL	
	2007	**2007**	**2007**	**(%)**
Cens	745	785	1530	
Votants	652	686	1338	87,4
En blanc	3	3	6	
nuls	11	7	18	
PP	313	309	622	46,5
PSOE	207	211	418	31,2
BLOC	58	77	135	10,1
UM	60	75	135	10,1

A dalt, els components de la mesa de l'escola de dalt

Components de la mesa de l'escola de baix

EL CONREU DE LA VINYA AL TERME DE MARIA

L'INCREMENT DE LA SUPERFÍCIE ENTRE 1880 I 1890

EL DECLIVI A PARTIR DE 1890

Bartomeu Pastor Sureda

I. Introducció.

El terme municipal analitzat podríem dir que és un exemple més del que va passar el darrer quart de segle XIX, amb el conreu de la vinya, a l'Illa de Mallorca. L'establiment de les possessions coincidirà amb la gran demanda de vi per part de França. Així, les terres que fins aleshores majoritàriament s'havien dedicat al conreu de cereals i figueres, i algunes eren garrigues o improductives, es destinaran a plantacions de vinya amb la finalitat d'exportar el vi o destil·lar-lo i fer-ne licors.

El canvi no era fàcil. Primer s'havia de preparar la terra, sembrar el bord i al cap de dos anys empeltar-lo. Així que la producció no començava fins al cinquè any, i la feina i dedicació eren constants: cavar, llaurar, empeltar, reposar faltes, posar pals, fermar, exsecallar, esborronar, ensofrar... A continuació s'havien de preparar les infrastructures (cup, celler, bótes, portadores, premsa, estrucadora...). La inversió, d'entrada, era important. A més s'hi ha d'afegir, en molts de casos, la compra de terres o les millores estructurals.

El que semblava que havia de ser un negoci segur, acabà -com veurem més endavant- en fracàs i en molts casos en una ruïna familiar i posterior emigració.

L'excés de material sobre el conreu de la vinya al terme i l'espai limitat de l'article ens obliga a deixar alguns punts per a altres estudis com per exemple: el bord emprat, les varietats, el marc de plantació, els costs de les plantacions, procedència del capital...

Visita al celler de Son Niell

2. La vinya abans de la febre exportadora.

A Maria, des de sempre s'hi havia desenvolupat el conreu de la vinya per la producció de vi per a consum o per a venda local. Així, quasi bé totes les possessions i algunes cases urbanes tenien un petit cup i celler. En alguns casos com Roqueta, son Perot, es Pujol, son Roig... ja hi existia una construcció específica, rellevant, destinada a l'elaboració i conservació del vi, així com algun alambí per a destil·lats. Les superfícies de vinya més importants es trobaven a les terres dels senyors de son Roig, de Roqueta, de son Perot, així com a les del comte de Formiguera. També hi havia propietaris com els Monjo, Pastor, Cladera...

3. L'eufòria vitícola entre 1880 i 1890.

La febre vitícola de la dècada de 1880 coincideix amb la gran demanda del mercat francès desproveït de vi per mor de l'atac de la fil·loxera. A partir d'aquests anys sorgeixen grans plantacions de vinya de mans d'empresaris com els March, Feliciano Fuster, Gabriel Alzamora... que havien comprat i llogat terres, pensant enriquir-se ràpidament amb el vi. Però la caiguda de la demanda de vi per part del mercat francès, principal comprador de vi, per una banda, i l'aparició més tard de la fil·loxera, per una altra, van fer desaparèixer les vinyes del paisatge rural.

A partir de 1888-89, amb l'eufòria vitícola, apareixen empresaris dedicats a la vinya: Feliciano Fuster Miró (fill de Feliciano Fuster Piña), amb noves plantacions a **Sa Torreta** i **Son Niell**, que s'havien parcel·lat, Joan March Rosselló (Verga), avi de Joan March Ordinas (milionari), amb plantacions també a **Sa Torreta** i **Son Niell**, i Gabriel Alzamora i Joan Barceló, també amb plantades a **Son Niell** i **Rafal Nou** on sumaven ambdós 42 quarterades.

L'any 1887, està documentada la *Compañía March Juan* amb 120 hectàrees (169 quarterades) localitzades entre **Rafal Nou**, **Son Niell** i **Sa Torreta**. Aquests anys es bastiren els cups i cellers de **Son Niell** i **Sa Torreta**. El mateix any 1887 també hi figura com a gran propietari de vinya *D. Jacinto Felipe Agüera* amb 42 hectàrees (59 quarterades) a **es Pujol**, superfície molt superior a les 14 quarterades declarades dos anys abans.

Els anys 1887-88 en el terme de Maria hi consten 49 propietaris de més de 1/2 hectàrea (247 hectàrees) i 60 de menys de 1/2 hectàrea (un poc menys de 3 quartons) amb un total de 14,72

hectàrees.

La pèrdua del mercat francès, sobretot a partir de 1890, quan França ja havia havia refet les vinyes, així com les importacions des de la colònia d'Algèria, enfonsaren el mercat exportador mallorquí.

Antic celler de Roqueta

Taula 1**.** ***La vinya a Maria entre 1880 i 1890***.

Any	**Superfície (Hectàrees)**
1881-82	116
1883	136
1885	157
1887	262
1888-89	228
1890	158

Taula 2. **El conreu de la vinya a les possessions. Any 1881**.

Roqueta i Rafal Nou (26 hectàrees).
Deulosal i Es Pujol (7 hectàrees).
Son Roig (3 hectàrees)
Son Perot (8 hectàrees)

Taula 3. **Propietaris amb més de 5 quarterades de vinya. Any 1884.**

Propietari	**Paratge**	**Quarterades**
Jaume Villalonga	Roqueta, Rafal Nou, Son Fogueró...	36
Jacinto Felipe Agüera	Es Pujol	14
Fancesc Rossinyol Zagranada	Son Perot	11
Antoni Monjo Roca	Rafal Roig	10
Francesc Ferrer de Sant Jordi	Vinya del Comte (Deulosal)	10
Bartomeu Monjo Bergas	Sa Font, Es Pujol, Es Velar	8
Miquel Pastor Mas	Deulosal, Sa Comuna	6 Quarterades. 1quartó
Feliciano Fuster Piña	Es Pujol	6
Gabriel Cladera Pascual	Es Pujol, Sa Comuna	5 Quarterades. 2 quartons
Pere Ribas Ordinas	Es Pujol	5 Quarterades. 2 quartons
Rafel Planas Mulet	Alqueria Blanca	5

Taula 4. **Superfície de vinya. Anys 1884-85.**

Paratge	**Superfície/Quartons**	**Propietaris**	**Veïnatge**
Sa Font	**4**	**Alomar Mas, Rafel**	**Maria**
Sa Comuna	**1**	**Bergas Font, Antoni**	**Maria**
Sa Comuna	**1**	**Bergas Carbonell, Rafel**	**Maria**
Sa Comuna	**1**	**Bergas Roig, Miquel**	**Maria**
Es Puig	**1**	**Bergas Puigserver, Joan**	**Maria**
Sa Comuna	**1**	**Buñola, Joana Maria**	**Maria**
Sa Comuna	**1**	**Buñola Auba, Pere Antoni**	**Maria**
Sa Font i Sa Biga	**7**	**Carbonell Ferriol, Juan**	**Maria**
Sa Font i Sa Biga	**2**	**Carbonell Gual, Joan**	**Maria**
Alqueria Blanca	**4**	**Carbonell Buñola, Sebastià**	**Maria**

Pujolet	4	Carbonell Mas, Antoni	Muro
Sa Comuna	2	Carbonell Costa, Pere Joan	Maria
Sa Comuna	2	Carbonell Mestre, Joan	Maria
Sa Comuna	1	Carbonell Mestre, Rafel	Maria
Es Puig	1	Castelló Font, Gabriel	Maria
Sa Comuna	2	Cifre Font, Gabriel	Maria
Sa Comuna	2	Cifre Font, Jaume	Maria
Pujolet i Comuna	22	Cladera Pascual, Gabriel	Maria
Es Puig	1	Ferriol Torrens, Miquel	Maria
Es Fangar	3	Fiol Amengual, Antònia	Maria
Comuna	1	Font Quetglas, Antoni	Maria
Sa Font	1	Gual Perelló, Jordi	Maria
Comuna	8	Gual Ribot, Miquel	Maria
Son Peleia	1	Ginard, Gabriel	Maria
Alqueria Blanca	6	Gual Monjo, Martí	Maria
Pujolet i Deulosal	10	Jordà Mas, Bartomeu	Maria
Son Frontera i Comuna	2	Jordà Mas, Antoni	Maria
Sa Font	2	Jordà Mas, Francesc	Maria
Comuna	2	Jordà Moll, Bartomeu	Maria
Es Velar	1	Jordà Mas, Joana Aina	Maria
Es Puig	2	Mas Munar, Miquel	Maria
Sa Comuna	1	Mas Gual, Miquel	Maria
Sa Comuna	2	Mas Fiol, Pere	Maria
Sa Font	2	Molinas Ferrer, Francesc	Maria
Sa Comuna	1	Mieras Puigserver, Joan	Maria
Sa Comuna	1	Mas Mas, Guillem	Maria
Sa Comuna	1	Mas Carbonell, Salvador	Maria
Sa Comuna	1	Mas Auba, Pere	Maria
Sa Comuna	2	Mas Mas, Jaume	Maria
Sa Comuna	1	Mas Perelló, Nicolau	Maria
Es Puig	2	Mas Fiol, Sebastià	Maria
Sa Comuna	2	Mas Roig, Pere	Maria
Sa Comuna	1	Mas Auba, Simó	Maria
Sa Comuna	1	Mas Tugores, Antoni	Maria
Sa Comuna	1	Mas Fiol, Gabriel	Maria
Sa Comuna	1	Mestre Font, Antoni	Maria
Sa Font	1	Mestre Roig, Jordi	Maria

Imatge d'una visita al celler de Sa Torreta

Cadena 88
FERRETERIA GARAU

S´Abeurador, 10 Tl 971 52 34 75 07450-SANTA MARGALIDA
Isabel Garau, 27 Tl 971 85 06 37 07458-CA´N PICAFORT
Son Negre, 14 Tl 971 52 55 43 07519-MARIA DE LA SALUT

- Material Elèctric
- Pintures
- Servei de Mescles (10.000 colors al moment)
- Còpies de Claus
- Bricolatge
- Eines
- Jardinería i Fontaneria
- Regadiu
- Articles per a la Llar
- Vestuari i Seguretat Laboral

Sa Comuna	1	
Sa Comuna	2	
Sa Font, Es Pujol i Es Velar	32	
Rota des Pinar	1	
Sa Comuna	2	
Sa Comuna	1	
Sa Comuna	1	
Sa Comuna	2	
Deulosal i Comuna	13	
Deulosal i Comuna	2	
Sa Comuna	2	
Sa Comuna	1	
Deulosal i Comuna	3	
Sa Comuna	1	
Es Molí	1	
Sa Comuna	1	
Sa Comuna	2	
Sa Comuna	1	
Sa Comuna	1	
Sa Comuna	1	
Es Pujol	56	
Es Rafal	2	
Es Pujol	4	
Es Pujol	16	
Es Pujol	24	
Alqueria Blanca	8	
Es Pujol	2	
Es Pujol	13	
Deulosal	14	
Alqueria Blanca	8	
Es Pujol	14	
Alqueria Blanca	4	
Son Frontera i Comuna	4	
Rafal Roig	40	
Son Roig	16	
Aqueria Blanca	8	
Sa Font i Son Boter	2	
Son Cloquis	4	
Es Fangar	4	
Alqueria Blanca	16	
Sa Bisbal	8	
Camp de Sa Font	1	
Alqueria Blanca	20	
Alqueria Blanca	2	
Es Pujol	22	
Deulosal	8	
Alqueria Blanca	4	
Son Perot	44	
Alqueria Blanca	2	
Roqueta, Son Fogueró, Rafal Nou		146
Vinya del Comte (Deulosal)		40
Alqueria Blanca	4	
Sa Font	3	
Total	188 Quarterades i 2 quartons	100 propietaris

Mestre Roig, Francesc	Maria
Mestre Felani, Antoni	Maria
Monjo Bergas, Bartomeu	Maria
Nadal Buñola, Antoni	Maria
Negre Mestre, Jaume	Maria
Negre Amengual, Isabel	Maria
Payeras Quetglas, Damià	Maria
Payeras Perelló, Damià	Maria
Pastor Mas, Miquel	Maria
Perelló Carbonell, Rafel	Maria
Perelló Mas, Antònia	Maria
Perelló Femenia, Martina	Maria
Perelló Nadal, Gaspar	Maria
Quetglas Bergas, Bernat	Maria
Quetglas Tugores, Antoni	Maria
Roig Roig, Sebastià	Maria
Torelló Roig, Bartomeu	Maria
Tugores Auba, Fca. Maria	Maria
Tugores Auba, Gabriel	Maria
Vives Mestre, Joan	Maria
Agüera, D. Jacinto Felipe	Alcúdia
Borràs, Dª Josefa	Palma
Estelrich Estelrich, Miquel	Sta. Margalida
Fluxà Garau, Bernat	Sta. Margalida
Fuster Piña, Feliciano	Sta. Margalida
Alós, Martí	Sta. Margalida
Grimalt Batle, Bernat S	ta. Margalida
Matas Perelló, Miquel	Sta. Margalida
Matas Perelló, Pere	Sta. Margalida
Mateu, Arnau	Sta. Margalida
March Rosselló, Joan	Sta. Margalida
Miró, Pere Joan	Muro
Monjo, Margalida	Ariany
Monjo Roca, Antoni	Sta. Margalida
Morell, D. Pedro	Palma
Mudoy, Sebastià (Prevere)	Sta. Margalida
Ferriol Molinas, Bernat	Sta. Margalida
Barceló Oliver, Antoni	Sineu
Oliver Salom, Miquel	Sineu
Ordinas, D. Joan	Sta. Margalida
Ordinas Pastor, Joan	Sta. Margalida
Pastor Payeras, Magdalena	Sta. Margalida
Planas Mulet, Rafel	Sta. Margalida
Monjo, Rafel	Sta. Margalida
Ribas Ordinas, Pere	Sta. Margalida
Ramis Estelrich, Guillem	Sta. Margalida
Ribas Grimalt, Martí	Sta. Margalida
Rossiñol Zagranada, D. Francisco	Palma
Tauler, Cristòfol	Sta. Margalida
Villalonga, D. Jaime	Palma
Ferrer de Sant Jordi, D. Francisco	Palma
Sabater Barceló, Maria	Maria
Vanrell Tugores, Joan	Maria

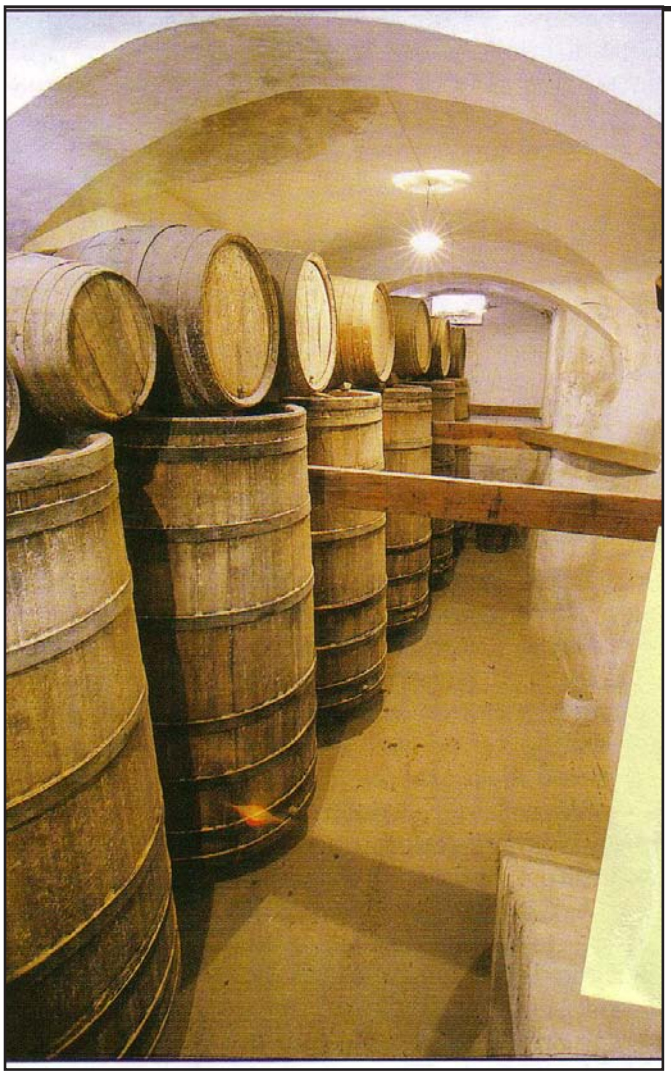

Celler de ca l'amo En Miquel Gual

De l'estadística de la superfície de vinya, on hi figuren 100 propietaris amb una superfície total de 188 quarterades i 2 quartons , s'hauria de ressaltar que només cinc propietaris posseïen 82 quarterades (43%). Els propietaris amb superfícies inferiors a un quartó no hi figuren, quan sabem per altres estadístiques de la constància de petits propietaris amb superfícies de 25, 50, 75... destres (1 destre = 17,7575 m2, 1 quartó té 100 destres de terra).

Els indrets que tradicionalment s'havien destinat al conreu de la vinya eren es Pujol, Rafal Roig, son Perot, Roqueta, Deulosal, son Roig, Rafal Nou. son Fogueró... A partir de 1887, i com a conseqüència dels establits de sa Torreta i son Niell, així com de la **febre de l'exportació de vi**, s'hi afegiren empresaris i comerciants com els March, Alzamora, Fuster... residents a Palma. Les 120 hectàrees de vinya (Taula 5) de *March Juan y Compañía* a Sa Torreta, son Niell i Rafal Nou, així com les 43 hectàrees d'*Alzamora-Barceló* a son Niell i Rafal Nou, com també les 42 hectàrees de *D. Jacinto Felipe Agüera*, veí d'Alcúdia, podem assegurar que no arribaren a entrar en producció, ja que l'esclafit del mercat francès, per una banda i, la finalitat especulativa, per l'altra, aturaren el conreu de la vinya.

4. La caiguda de la demanda del mercat francès i l'arribada de la fil·loxera.

A la dècada de 1880 i davant l'expansió de la fil·loxera dins del territori peninsular es creà a la província de Balears una **Comissió provincial de defensa contra la fil·loxera**. Així, a cada municipi se li assignava una quota per fer front a les despeses, però que anava variant cada any. Els Ajuntaments s'encarregaven de cobrar l'esmentada quota o impost que l'any 1885 era de 54 cèntims de pesseta/Quarterada o 14 cèntims/quartó, el que sumava un total de 103 pessetes i 64 cèntims. El 5% de la recaptació restava a l'Ajuntament per atendre les despeses administratives.

La fil·loxera es va estendre per Mallorca a partir de 1891.

La Comissió local estava integrada per Rafel Alomar (Batle), Rafel Vanrell i Roig, Jaume Torelló i Mas, Rafel Perelló i Nadal, i Antoni Jordà i Llompart (Vocals), actuant de secretari Gaspar Perelló.

La fil·loxera arribà a l'Illa de Mallorca l'any 1891, si bé no seria fins anys posteriors en què s'estendria per l'Illa, quan ja la conjuntura econòmica de finals de la dècada de 1880 havia paralitzat les exportacions de vi i alcohol.

Restaurant - Celler
CA 'S PADRI TONI
BATEJOS - COMUNIONS
C/ Villalonga, 9 ☎ 971 85 80 16
Maria de la Salut (Mallorca)
Dilluns tancat excepte festius

Perruquería
Rinxols
Home i Dona
C/ Carreró Menut, 18 (Son Puig) Tel. 971 52 50 51
07519 - María de la Salut

Celler de Son Perot Clapés

Antic Celler al carrer de Ses Corbades

5. Noves construccions: els cellers.

Ha quedat exposat anteriorment que molts de propietaris eren de Santa Margalida i, per tant la verema es vinificava o es convertia en alcohol als cellers i alambins de l'esmentada vila.

Així i tot, al segle XIX Maria comptava amb una sèrie de cellers antics (Roqueta, son Perot, son Roig, es Pujol...) i d'altres de nova construcció (sa Torreta, son Niell...). Dins del casc urbà hi havia algun celler important com el de les cases de Sa Verdera (edifici actual de Sa Nostra), als carrers des Pou, sa Quintana, ses Corbades...

En l'actualitat de la nostra història del vi queden tres mostres constructives arquitectòniques de certa rellevància com són: els cellers de son Perot Clapés, sa Torreta, i dins del casc urbà el celler de Francesca Barceló –Pela- al carrer de l'Església-Plaça des Pou.

6. Topònims relacionats amb la vinya.

Malgrat no tractar-se d'un terme municipal massa arrelat al món del vi, han quedat entre nosaltres topònims referits a la vinya i al vi.

Així topònims com **sa Vinya, sa Vinya des Comte, camí de ses Vinyes, sa Vinyeta, es tancat de sa Vinya**, **sa Vinya Vella**... A Roqueta encara hi resta un bust del déu Bac, popularment "en **Ferostes"**, que es trobava ubicat dalt d'un portal que donava accés a la vinya vella de la possessió. A Sa Torreta hi ha un dipòsit afegit al celler que popularment anomenaven **"balona"**, i que no hem pogut esbrinar la seva procedència o quina seria l'escriptura correcta.

Antic Cup i celler de Son Roig, avui transformat en habitacions de l'hotel d'interior

Taula 5. Grans propietaris de vinya. Anys 1887-1889.

Paratge	Superfície	Propietaris	Veïnatge
Es Pujol	42	Agüera, D. Jacinto Felipe	Alcúdia
Sa Torreta, Son Niell, Rafal Nou	120	March Juan y Compañía	No consta
Son Niell i Rafal Nou	42.62	Alzamora, D.Gabriel i Barceló, D. Juan	Palma
Total	204.62		

SA XERRADETA A SES TARRAGONES AMB...

Aquesta xerradeta la férem quan encara mancaven uns 10 dies per a les eleccions, la idea era fer, com hem fet fins ara, una xerradeta amb el batlle de Maria quan acaba el seu mandat per poder fer un repàs de la legislatura.

Per començar, Toni, quan i per què comença la teva activitat política?
*La meva incorporació a la política local va ser quasi de rebot, ja que mai m'havia passat pel cap. El primer a convidar-me a assistir a reunions del grup del PSM-Independents va ser en Jaume Mestre, i li vaig dir que no. Després m'ho va demanar l'amo Antoni Torrens "Mirató" i li vaig dir el mateix, però va insistir i fins al darrer moment no li vaig donar el sí. Ja ho veurem què serà, vaig pensar, i no sabia molt bé on anava, però vaig començar per provar.

De quin any estam parlant?
*D'això deu fer 12 anys, entràrem a l'ajuntament 3 regidors i estàrem a l'oposició. El grup municipal el formàvem Toni Torrens, Catalina Castelló i jo. Després l'amo Antoni per problemes de salut va anar deixant responsabilitats i jo les assumia. A la junta local del PP érem molt poca gent i hi havia problemes interns, el president de la Junta va dimitir i ningú se'n volia fer càrrec i vàrem crear una gestora de la qual jo era el president.

Tot això que ens contes fou el mateix any?
*No. Al llarg de vuit anys. Després hi ha les eleccions de l'any 1999 que encapçala la llista del PP, Pere Mas "Banderoler" i jo anava de número 2 i després sorgeixen els problemes dins la junta local. En aquesta legislatura el PSOE perd la majoria absoluta i nosaltres donam suport a la investidura del candidat del PSM, Jaume Mestre, després col·laboram amb ells al llarg de la legislatura.

Quins problemes hi havia dins la Junta Local del PP?
*Problemes interns de funcionament. Hi havia 3 grups amb grans diferències entre ells i ara hem aconseguit fer un sol grup amb més de 30 persones i fan feina, molta de feina.

ANTONI MULET CAMPINS, BATLE DE MARIA

I a les darreres eleccions encapçales tu la llista del PP?
*Sí, la veritat és que no hi havia ningú que ho volgués fer i estàrem a punt de no presentar-nos. Jo no ho podia acceptar que sent president de la Junta Gestora no féssim una llista a Maria i a darrera hora i amb presses jo vaig assumir ser el número 1 i férem la llista.

Aquests darrers 4 anys, després de la moció de censura, com ha estat la relació amb els altres grups?
*Jo sempre he intentat no parlar de política fora de l'ajuntament. Però dins l'ajuntament amb els altres regidors ha estat correcte, amb en Martí Ferriol, que potser està molest per la moció de censura, la seva actitud ha esta d'una persona ferida, i és normal en part, ha estat la llista més votada a les dues darreres legislatures i no ha pogut governar. Amb els altres que hem format govern ha estat bona, amb en Jaume Mestre ja havíem tengut bona relació al llarg de la passada legislatura i li donàrem suport en tot. Amb en Guillem Ferriol d'UM, que des del moment que va entrar de regidor el que volia era fer feina pel poble, ens vàrem entendre i quan va ser batle li donàrem tot el nostre suport.

Per què presentau una moció de censura quan encara no havia tengut temps el batle de començar la seva feina?

*Des d'un principi hi va haver contactes amb en Jaume Mestre com a representant del PSM-Independents i semblava que tot havia d'anar bé, però per circumstàncies internes no va arribar a bon port l'enteniment i UM des del principi s'havia oferit a entrar amb el pacte. Aleshores semblava que tot estava arreglat i quan mancaven pocs dies per la investidura del batle no hi havia cap acord amb ningú i cada grup se va votar a ell mateix i va sortir el batle de la llista més votada, que era en Martí Ferriol del PSOE.
La nostra teoria era que un batlle amb només 3 regidors i 6 a l'oposició era molt feble, amb UM en parlàrem i volíem fer feina junts, en Jaume Mestre també hi va estar d'acord i acordàrem presentar la moció de censura.
Jo personalment crec que en Jaume Mestre no havia d'haver esperat tant. Aquesta passa l'havia d'haver donada tot d'una, abans de la investidura. Mai havia d'haver permès haver arribat a la moció de censura, en contra del parer del seu grup, ja que ell estava ben convençut des del principi del que havia de fer. Va ser ell el que s'oferí i mai el vàrem pregar per ajuntar-se a nosaltres i presentar la moció de censura.

Per evitar aquestes coses i poder fer feina pel poble, series partidari que als ajuntaments hi hagués llistes obertes i la gent se presentàs pel poble i no pel partit?
*Sí, a més les dues darreres legislatures els equips de govern han oferit a l'oposició integrar-se al govern i fer feina i no han acceptat. Jo trob que els que se presenten a les eleccions no és per estar a l'oposició, i hi ha àrees que podrien gestionar millor un grup que està a l'oposició que no el que té la majoria i tots ens presentam per fer poble i fer feina pel poble.

Una vegada passada la moció de censura i la batlia d'en Guillem Ferriol, tu passes a ser el batle de Maria. De què te sents més satisfet d'aquest mandat?
*El millor record per a mi serà la feina feta amb els serveis socials i amb la tercera edat, que hi hem fet molta de feina. La seva junta directiva estava dividida i nosaltres els ajudàrem a formar una nova junta i els hem donat tot el nostre suport des de l'ajuntament i ara l'associació de la tercera edat és viva i activa. Amb els joves també hem intentat fer-hi feina, hem fet un casal i dinamitzadors, però no ha acabat d'anar bé. No sé per on hem fallat amb els joves però la veritat és que no ens n'hem sortit.
Hem fet feina amb tots els col·lectius, amb els discapacitats els hem ajudat a la seva inserció laboral. Ara mateix hi ha un projecte que agafa 6 persones de Maria amb discapacitat que podran fer feina, alguna amb més de 40 anys que mai havia fet feina.

I a nivell d'infraestructures?
*Hem aconseguit d'una vegada l'obra del camí Creuer. Encara s'ha de començar, però ja està aprovat, el nou centre sanitari. Al poliesportiu s'hi ha fet una molt bona remodelació. També haurem solucionat, amb l'ajut de la conselleria de Medi Ambient, el problema d'aigua a Maria. Abans de les eleccions ja tendrem connectat a Sa Marineta i l'aigua serà potable. Hem acabat els projectes que s'havien començat a l'anterior legislatura: Ca ses Monges, l'enllumenat públic i la pista coberta del poliesportiu. S'ha de dir que Ca Ses Monges no ha acabat de funcionar com voldríem, les associacions no s'hi han implicat, no sabem on s'ha fallat.

Quina és la teva idea del fons de compensació municipal, que els pobles amb més ingressos pel turisme, ajudin als petits de l'interior?
*Aquest fons de compensació avui existeix,. Aquesta setmana hem rebut seixanta mil euros de la conselleria d'Interior per aquest concepte, són pocs però aquests darrers anys hem rebut qualque coseta. Jo sempre he anat a les reunions del PP a les sectorials de turisme, per reclamar inversions en els pobles petits de l'interior, ja que si ens podem mantenir com som, aturant aquest boom de la construcció, d'aquí a 10 anys Maria pot ser com Deià, sense platja, però un poble amb un encant si el sabem embellir i conservar.

Creus que el turisme pot arribar a Maria?
*Sí com oferta complementària i s'hi podria desenvolupar un sector de serveis amb els petits comerços, mercat, la Plaça, fer un parell de carrers peatonals, etc. Maria pot tenir un atractiu, si ens arriben inversions.

Com està el nou centre escolar?
*Està quasi llest, ens falten poques passes, només falta la cessió del solar a la Conselleria i començar les obres. Però d'això ja se'n parlarà després de les eleccions.

Per què és tan lent el funcionament de l'Ajuntament?
*Hi ha dues coses a Maria, una la manca de Secretari que ens ha aturat molta tramitació de papers i a més anam molt justs de personal. La feina del dia a dia d'un ajuntament gros a un de petit com Maria és molt semblant i de personal en un de petit anam molt justs. L'única solució és més personal, necessitam 2 administratius, un altre operari a la brigada, i una netejadora.

La reforma de l'ajuntament ha facilitat l'atenció al públic i la feina diària del personal?
*Havia d'haver ajudat més, però no ho hem solucionat del tot. La meva idea era que la part administrativa fos a dalt, i a baix només hi hagués atenció al públic, però la dinàmica de funcionament del nostre ajuntament i la manca de personal ho ha impedit.

Ara parlem de projectes; si continues de batle, quins projectes tens?
*El primer projecte ha d'ésser desenvolupar un pla cultural, social i esportiu, on hi figuri un representant de cada associació de Maria, dels grups d'immigrants i un representant de l'administració per ajuntar esforços per aconseguir ajudes i fer un pla trimestral d'activitats.
L'Escola nova, el centre sanitari, centre de dia i punt verd són 4 projectes que tots hi estam d'acord i figura a tots els programes electorals i entre tots ho hem d'aconseguir.
Nosaltres també volem fer un amfiteatre a la Plaça del Mercat, intentar consolidar el futbol amb la creació de nous equips, ja que també ajuda a la integració amb els immigrants. També volem donar una solució a l'Escola de Música i donar-li un local i també un local nou a la tercera edat, crec que els aniria bé una de les escoles, ja que són més de 400 socis. I donar locals en condicions a totes les associacions del poble i una sala multiusos i una lloc destinat a la formació continua. Destinar el centre sanitari actual a la biblioteca, jo crec que la nova legislatura ha de servir per consolidar les infraestructures del poble i millorar els serveis. S'ha de fer una zona industrial per evitar la proliferació de naus per tots els voltants del poble i treure les indústries i tallers del poble.

Quines previsions tens dels resultats de les properes eleccions?
*Jo crec que serem la llista més votada, amb la feinada que hem fet; i si no ho som en aquestes eleccions ja no ho serem mai.

Acabam el dinar a Ses Tarragones i tots tenim moltes feines. La campanya continua i no es pot deixar res dins el sac. Li desitjam sort a les eleccions de dia 27 i, sobretot, sort pel poble de Maria.

Magí Ferriol, Antoni Fiol i Miquel Morey

CINQUANTA ANYS FENT EUROPA

Estem celebrant els cinquanta anys de la signatura dels Tractats de Roma que posaren les bases al que avui coneixem com la Unió Europea. De fet, uns anys abans ja s'havia creat la Comunitat Econòmica del Carbó i l'Acer (CECA), una prova pilot per veure si la cooperació entre països vencedors i vençuts de la Segona Guerra Mundial funcionava. Funcionà molt bé i la nova passa, mes ambiciosa, es donà amb els Tractats de Roma.

A Roma, el 25 de març del 1957, Alemanya, França, Itàlia, Bèlgica, Holanda i Luxemburg, es comprometeren a eliminar les seves barreres amb els altres i assegurar les quatre grans llibertats que encara avui son un dels fonaments més bàsics de la Unió, lliure circulació de persones, de mercaderies, de capitals i serveis i llibertat d'establiment. Sobre el concepte de llibertat i integració europea es bastiren les primeres plantes de l'edifici europeu.

Al Tractat de Roma en seguiren uns altres, Luxemburg (1987), Maastricht (1992), Amsterdam (1997) i Niça (2000), aquest darrer es el vigent a l'actualitat . En cada Tractat les competències i abast de la Unió Europea s'han anat eixamplant i aprofundint, en molts àmbits, el social, l'agrícola, el comercial, la recerca científica i l'innovació tecnològica, els estudis universitaris, l'equilibri territorial, el respecte i els barems medio-ambientals, la dimensió de les empreses, el turisme, la representació i les relacions exteriors tenen autèntica dimensió europea. La Unió es una realitat autèntica, que influeix en la nostra vida quotidiana sense adornar-nos, com l'euro que portem a la butxaca o no precisar del passaport quan viatgem per la Unió.

Aquets cinquanta anys han estat una història d'èxit. La Unió en aquells Tractats de Roma i amb aquells pocs estats fundadors volien demostrar que treballant junts en un programa europeu comú s'assegurava la pau en democràcia i llibertat, no es volia una nova guerra. Amb la Unió fruïm del període de pau, estabilitat i progrés més llarg que mai ha tingut Europa, al menys des de els romans. I cada vegada s'hi han aplegat més, ara la Unió ja compte 27 estats membre, i som quasi cinc cents milions els ciutadans de la Unió, i encara hi ha més que volen integra-s'hi. Som la millor referència per les societats que volen viure en democràcia, i gaudir del progrés econòmic sense oblidar l'equilibri social.

El senador Carles Gasòliba i Magí Ferriol en una visita a Brusel·les

Ara a la Unió es planteja superar l'aturada que amb els seus referèndums varen provocar França i Holanda al projecte de Constitució Europea, es vol un acord per un nou Tractat que incorpori els elements d'aquella Constitució. Hem de recolzar aquest
nou acord, hem de recolzar tot el que signifiqui enfortir la Unió, es una garantia d'estabilitat, de noves oportunitats per nosaltres i els que ens seguiran, sens dubte hi ha aspectes concrets que tal vegada no ens agraden, però mirem en conjunt el molt que hem fet i assolit nosaltres els europeus aplegats en la Unió i ens sentirem satisfets i també esperonats per continuar treballant a favor d'una Europa en cara més unida, encara més forta, encara més desenvolupada en els seus valors cívics i democràtics.

Carles A. Gasòliba
Senador. Parlamentari del Consell d'Europa.

SOBRE EL TABAC I L'ALCOHOL

L'alcohol és la droga més additiva que existeix, que vulnera cada àtom de la personalitat emmalaltint-la, que causa més accidents de circulació que qualsevol altra motiu; i un s'hi enganxa d'una manera similar com al tabac: en bones i inconscientment; es comença amb una copa, després amb les gateres de cap de setmana i finalment bevent a tothora per a desguaçar-se en peces.

Avui en dia el tabac i l'alcohol marginen. Són drogues que han estat de moda generacions però que de cada dia haurien d'anar a menys, perquè són d'additives, devastadores i assassines. L'excusa mai no ha de ser una copa, perquè per la primera es comença i el mateix passa amb les cigarretes. Deixar els dos vicis s'ha de fer definitivament quan l'addicció està assegurada o bé en les hormones o bé en el fet de ser insaciablement consumista d'ambdós vicis. Tant els fumadors empedernits com els bevedors convulsius tenen la personalitat malalta i prest o tard ho paguen car en vida, perquè fumant i bevent escurçam en molt la nostra existència, alhora que ens prometem una agonia penosa i llarga per culpa del verí de la consumició d'unes substàncies que amb publicitat i modes es van instaurant com a vicis tan comuns com el menjar i beure coses neutres.

No és neutre l'alcohol que sap més que ningú com destruir capacitats, avortar relacions socials de parella ni tampoc ho és el tabac que poquet a poquet mata la vida a fitorades d'agulla endimoniada amb malalties que fan patir més que mil dimonis. Un si s'estima hauria de mirar i analitzar aquests dos vicis com lo que són: màquines de gangrenar l'esperit més aviat que contaminen tot i pertot allà on passen.

Lluc Matas

BULLIT DE NOTÍCIES

SUS MALLORCA I FINAL DEL CORRELLENGUA A CIUTAT

Un bon grapat de mariers i marieres feren cap a Ciutat, el dissabte dia 5 de maig, per assistir als actes del SUS Mallorca, organitzats per l'OCB. Des de la Plaça Espanya la gent que arribava de la part forana anà desfilant al so dels xeremiers i tamboriners, fins a la Plaça Major. En una plaça estibada de gent es va fer un mosaic amb la frase: *El futur és nostre*, per sintetitzar l'esperança en unes eleccions que permetessin encarar un futur amb optimisme i amb uns governants més respectuosos amb la llengua, la cultura i el paisatge del país. Després dels parlaments i de provar un pa amb sobrassada i un gató excel·lent, el concert d'Els Pets posà punt i final a la festa reivindicativa.

MÍTINGS DE TOT COLOR I GASTRONOMIA DIVERSA AL LLARG DE LA CAMPANYA ELECTORAL

Aquestes passades eleccions han vist un desplegament espectacular com mai no hi havia hagut per aquestes contrades. El PP, va fer un desplegament espectacular. Mogué autocars, caravana de cotxes, televisió i pantalles, un grup de teatre, tres actes amb teca: torrada, sopes amb cambreres i tot, i coca, ensaïmada i gelat, castell inflable, etc. El PSOE muntà una presentació amb pantalla i teca i una festa jove amb tamborinada. El grup dels Independents-PSM, va fer dos actes a la plaça, amb coca, ensaïmada i gelat, i finalment UM, va organitzar un acte a la Tercera Edat i un altre a la plaça amb teca, també servit per cambrers. Hi va haver ballaruga a tots els actes, a més d'aprofitar els mercats dels divendres per posar paradetes i obsequiar els veïnats amb regals diversos. Més d'un veïnat es queixava en acabar la campanya ja que tenia resolt el tema de la diversió i la teca per al cap de setmana.

Si a partir d'ara s'imposa aquest ritme a totes les eleccions és possible que alguna candidatura s'ho repensi en properes eleccions.

VOSTÈ ÉS UN INÚTIL, DEIXI QUE EL GOVERNEM

Va ser un dels ingredients curiosos de la passada campanya electoral. Un dilluns al matí, els cartells dels diferents candidats que estaven col·locats en un panell de la Plaça des Pou, aparegueren amb uns papers enganxats al davall de cada candidat, on en català i en castellà apareixia la frase: *Vostè és un inútil, deixi que el governem.* Més d'una interpretació es va fer quan es va veure que els candidats del PP estaven alliberats de l'enganxina, cosa que després es va veure que era degut al zel de qualque simpatitzant que senzillament havia eliminats els dels seus candidats i havia deixat els altres. Després es va veure que aquests mateixes frases apareixien als cartells d'altres pobles dels voltants, fins que a la premsa aparegué la notícia que un grup anarquista era el causant de la massiva enganxada nocturna.

JA TENIM AIGUA POTABLE!

S'ha de reconèixer que en aquesta legislatura quan el PP s'ha proposat dur endavant una iniciativa ha tirat pel dret i no ha fet cas de ningú. Tant si hi havia pressupost, com si no n'hi havia (en aquest cas, els qui van darrere ja s'ho faran!) ells han tirat endavant el projecte. Que no els donaven doblers per autopistes, ells endavant; no els donaven doblers per fer un hospital on el volen fer, ells endavant. Amb el tema de l'aigua potable ha passat tres

BULLIT DE NOTÍCIES

quarts del mateix. Digueren que arreglarien el tema de l'aigua potable a Maria, un tema que s'arrossegava des de feia molts anys i que mai no havien considerat tema prioritari, i dit i fet. Projecte, obres i ja tenim aigua. De la manera com s'ha fet n'hi ha més de dos d'empipats. Però l'aigua ja ha arribat. I just abans de les eleccions.

UN VÍDEO ELECTORAL DEL PSOE DE MARIA AL YOUTUBE

En aquesta darrera campanya electoral les noves tecnologies han entrat de ple. Si en un altre part del bullit feim referència a l'ús que en PP va fer de la televisió i les pantalles, el PSOE, també ha trobat una iniciativa original i que ha aportat frescor a la campanya. Han realitzat un vídeo d'uns cinc minutets de durada i que han penjat a la xarxa, on en un estil espontani, però contundent, expressaven la seva opinió sobre el present del poble i el futur que ells plantejaven. Llàstima que el vídeo no tengués més difusió.

DETENCIÓ, A MARIA, D'UN PERILLÓS DELINQÜENT

La notícia va sorprendre els mariers que es quedaren de pasta de moniato quan la llegiren a la premsa al cap d'uns dies. Resulta que des de feia un cert temps, un personatge, que al final es demostrà que nomia Juan de Dios Muñoz Zambrano, s'havia instal·lat al nostre poble i que a part de relacionar-se amb el bo i millor de la contrada, pareix que tenia una doble vida que atragué les sospites de la policia local de Maria. Cada vegada que l'aturaven, però, presentava una identitat falsa que feia impossible relacionar-lo amb cap activitat delictiva. La relació que establiren que tenia amb una persona que feia anys havia residit al nostre poble, permeté arribar a la seva vertadera identitat i el personatge era de primera divisió. Tenia ni més ni manco que gairebé dues-centes causes pendents per la península i s'havia refugiat a Maria cercant l'anonimat més absolut. La seva detenció per part dels policies municipals permeté lliurar-lo a la justícia i alhora permetrà treure'l de circulació una bona temporada.

UNA POSADA EN MARXA DE LA RECOLLIDA SELECTIVA MOLT POLÈMICA

Tot just abans de començar la campanya electoral, els veïnats del poble reberen una carta on se'ls comunicava que havien d'anar a una reunió on se'ls faria saber com es posaria en marxa la recollida selectiva dels fems a partir de l'1 de juny. Es feren unes reunions (hi faltà molta gent, ja que es va fer molt de pressa i sense tenir en compte que a punt de començar la campanya, allò seria mal interpretat) on uns monitors explicaven el procés del triatge dels fems. Bona part de l'oposició es queixà de la manera com s'havia fet (no es qüestionà en cap moment la necessitat, sinó el procediment) i fins i tot formà part del contingut d'alguns dels mítings i d'una carta que es repartí pel poble. Mentre el PP defensava la legalitat de la mesura i l'oportunitat, l'oposició parlava de les presses que consideraven electoralisme i que el tema, molt complex de posar en funcionament, necessitava una implicació més grossa i una informació més acostada i més directa a la població. Mentre el PP deia que la mesura venia imposada per la Mancomunitat, l'oposició argumentava que el procés era il·legal, que estava recorregut i que qui l'havia imposat eren els batles del PP.

Nosaltres, que creim que el reciclatge és absolutament necessari, voldríem que sortís bé, ja que si no és així, sí que haurà estat una decisió precipitada i qualcú haurà de respondre de la seva posada en marxa, d'aquesta manera.

UNA XERRADA QUE NO VA SER

Organitzada per la Junta Local contra el Càncer, el passat dijous dia 24 de maig, al local de la Tercera Edat, s'hi reuní un bon grapat de gent per assistir a una xerrada sobre el risc del càncer de pell, com a resultat de l'excessiva exposició al sol sense protecció adequada. La gent, cansada d'esperar la conferenciant, mirà de saber què passava i després d'unes telefonades saberen que la conferenciant, pel seu compte i sense avisar ningú, havia decidit anul·lar la conferència. La raó que exposà era que a altres pobles no s'hi havia presentat ningú i pensava que a Maria passaria el mateix sense tenir en compte que a Maria, la gent sol participar gairebé sempre.

DEMOGRAFIA

ENS HAN DEIXAT:

Antònia Bergas Carbonell va morir el passat dia 30 de maig a l'edat de 78 anys. Vivia al carrer Major, número 35.

Que descansi en pau

BENVINGUTS:

Pere Munar Payeras va néixer el passat dia 23 de maig. Els seus pares són Miquel Munar Ramis i Magdalena Payeras Vanrell.

Enhorabona als pares i demés família

JA L'HAN FETA:

Juan Antonio Pineda Garrido i Ana Lucia Hinojosa Vinueza es casaren el passat dia 26 de maig.

Pedro Castelló Carbonell i Luminita Lacatus es caren a Maria el passat dia 26 de maig.

.

Vos desitjam que el vostre amor no acabi mai.

TELÈFONS D'INTERÈS:

AJUNTAMENT	971525002
(Fax)	971525194
Policia Local	971100112
BIBLIOTECA	971525688
UNITAT SANITÀRIA	971525463
(cita prèvia)	902079079
APOTECARIA	71525020
OFICINA DE CORREUS	71858061
ESCOLA DE DALT (telèfon i fax)	71525083
ESCOLA DE BAIX	71525252
LOCAL TERCERA EDAT	71525564
POLIESPORTIU MUNICIPAL	71525457
PARRÒQUIA	71525033
GESA: AVARIES	02534902
SOREA, Servei d"aigua	71644004
Avaries	71644006
EMERGÈNCIES	112
BOMBERS	085
HOSPITAL MANACOR Informació	71847000
Urgències	71847060
Cita Prèvia	71847100
AMBULATORI D'INCA	71502850
URGÈNCIES A TOTA L'ILLA	061
SON DURETA (Centraleta)	71175000
AMBULÀNCIES S.S. (Inca)	71502850
AMBULÀNCIES	71200362
RECAPTACIÓ TRIBUTS CAIB (Inca)	71505901
ADMINISTRACIÓ D'HISENDA (Inca)	71505150
MANCOMUNITAT DES PLA	71830441

PUNT D'ATENCIÓ CONTINUADA DE SINEU:
Polígon de Sineu 971520203

HORARIS:

AJUNTAMENT:
de 9 a 14 hores.
APOTECARIA:
Matí: 9 a 13 hores.
Horabaixa: 16'30 a 20'30 hores.
UNITAT SANITÀRIA:
de 9 a 15 hores.
BIBLIOTECA:
Dilluns, dimarts, dijous i divendres: de 17 a 20 h.
Dissabtes: de 9 a 12 hores.
LÍNIA INCA-MANACOR:
Cap a Manacor: 12'30 i 19'55 hores.
Cap a Inca: 9'40 i 18'50 hores
LÍNIA MARIA-HOSPITAL-MANACOR:
(De dilluns a divendres)
Sortides Maria: 7'55, 10'30 i 14'45 hores
Sortides Manacor: 11'05, 13'35 i 18 hores

El temps

MES D'ABRIL

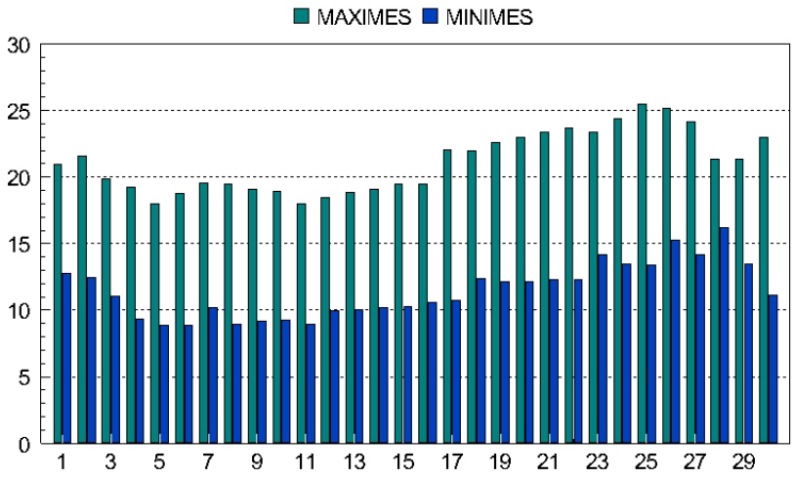

PLUVIOMETRIA

Dia . 2 ..... 3 l.
Dia . 4 ..... 3 l.
Dia . 6 ..... 3 l.
Dia 13 ..... 68 l.
Dia 28 3
Dia 29 29

TOTAL: 109 LITRES

Temperatura Màxima
25,5º C (Dia 25)
Temperatura Mínima
8,9º C (Dies 5 i 6)
Temperatura Mitjana
16,3º C
Mitjana Màximes
17,2º C
Mitjana Mínimes
8,9º C

POEMES I GLOSES

Que et penses que un caragol
no vulgui anar a pasturar,
ses banyes fa navegar
i no vol anar totsol.

A quinze anys la joveneta
té ganes de festejar
i si li parlen de casar
pareix que ja perd sa xeta.

Dona de mala casta,
pot enganar un fadrí
no m'enganyarà a mi
perquè ho som vell i ja basta.

Jo no vaig anar a sa guerra
perquè no me va totcar
hi ara em tenc de consolar
puntejant a sa guiterra

Andreu forteza, juny 1987

"la Caixa"

OFICINA DE MARIA DE LA SALUT

BUS-TREN, DE DILLUNS A DIVENDRES

Maria -Sineu-Inca - Palma				Palma- Inca -- Sineu-Maria			
06:25	06:41	06:55	07:29	06:21	06:56	07:09	07:35
07:35	07:52	08:06	08:40	07:20	07:55	08:08	08:40
08:40	08:57	09:11	09:45	08:25	09:00	09:13	09:40
09:40	09:57	10:11	10:45	09:25	10:00	10:13	
	10:57	11:11	11:45	10:25	11:00	11:13	
	11:57	12:11	12:45	11:25	12:00	12:13	
	12:57	13:11	13:45	12:25	13:00	13:13	13:40
13:40	13:57	14:11	14:45	13:25	14:00	14:13	14:40
14:40	14:57	15:11	15:45	14:25	15:00	15:13	15:40
15:40	15:57	16:11	16:45	15:25	16:00	16:13	16:40
16:40	16:57	17:11	17:45	16:25	17:00	17:13	
	17:57	18:11	18:45	17:25	18:00	18:13	
	18:57	19:11	19:45	18:25	19:00	19:13	19:40
19:40	19:57	20:11	20:45	19:25	20:00	20:13	20:40
20:40	20:57	21:11	21:45	20:25	21:00	21:13	21:30
	22:01	22:15	22:49	22:00	22:35	22:48	

BUS-TREN, DISSABTES, DIUMENGES I FESTIUS

Maria-Sineu- Inca- Palma				Palma-Inca-Sineu-Maria			
	07:03	07:17	07:56	06:45	07:25	07:38	08:20
08:00	08:18	08:32	09:11	08:00	08:40	08:53	
09:15	09:33	09:47	10:26	09:15	09:55	10:08	10:20
	10:48	11:02	11:41	10:30	11:10	11:23	
	12:03	12:17	12:56	11:45	12:25	12:38	
	13:18	13:32	14:11	13:00	13:40	13:53	
	14:33	14:47	15:26	14:15	14:55	15:08	
15:30	15:48	16:02	16:41	15:30	16:10	16:23	16:35
	17:03	17:17	17:56	16:45	17:25	17:38	
18:00	18:18	18:32	19:11	18:00	18:40	18:53	19:05
	19:33	19:47	20:26	19:15	19:55	20:08	
	20:48	21:02	21:41	20:30	21:10	21:23	
	22:03	22:17	22:56	22:00	22:40	22:53	

LÍNIA IB-14 CAN PICAFORT-MARIA-PALMA:

Can Pic-Sta Marg- Maria-Palma				Plama-Maria-Sta Marg-Can Pic			
	07:15	07:30	08:35	09:00	10:05	10:15	10:30
10:45	11:00	11:10	12:15	13:15	14:20	14:30	
	14:50	15:00	16:05	16:30	17:35	17:45	17:55
18:00	18:20	18:30	19:35	19:45	20:50	21:00	21:15
Dissabtes, diumenges i festius:							
	07:15	07:30	08:35	09:00	10:05	10:15	10:30
14:30	14:50	15:00	16:05	19:45	20:50	21:00	21:15

LLIURAMENT DE DISTINCIONS DE LA JUNTA LOCAL DELS DONANTS DE SANG

El passat diumenge dia 20 de maig es varen celebrar una sèrie d'actes organitzats per la Junta Local de Donants de Sang. Entre els actes que es dugueren a terme cal citar la missa que a l'horabaixa es va celebrar a l'església parroquial de Maria, després de la qual es procedí al lliurament de distincions a aquells donants que havien passat ja de les deu donacions, de les vint-i-cinc i de les cinquanta. La missa va ser precedida pel president de la Germandat de Donants de Sang de Mallorca, Llorenç Vallori Sastre i per la consellera de Salut i Consum, Aina Castillo, que foren qui donaren les distincions. La relació de donants que ens varen fer arribar va ser la següent:

Amb més de 10 donacions:
Bàrbara Alomar Payeras, Damià Bergas Bergas, Francisca Maria Buñola Mas, Pere Antoni Buñola Oliver, Joan Antoni Carbonell Cifre, Francisca Castelló Ferriol, Maria Ferriol Buñola, Margarita Ferriol Carbonell, Francisca Ferrer Sastre, Antoni Font Matas, Antònia Galmés Zuzama, Jerònima Galmés Zuzama, Jaume March Cifre, Catalina Mas Font, Pere Antoni Quetglas Castelló, Jaume Vallès Miquel.
Amb més de 25 donacions:
Margarita Dalmau Mas, Jordi Ferriol Mascaró, Joan Font Alomar, Isabel Mestre Carbonell, Esteban Ribas Mas
Amb més de 50 donacions:
Jaume Aulet Mas, Per Antoni Buñola Quetglas, Antoni Cladera Castellló, Joana Gelabert Mas Gabriel Genovard Mestre.

Després de l'acte, la comitiva baixà cap a la Plaça des Pou on foren convidats a un berenar i a ball.

Enhorabona a tots els donants distingits!

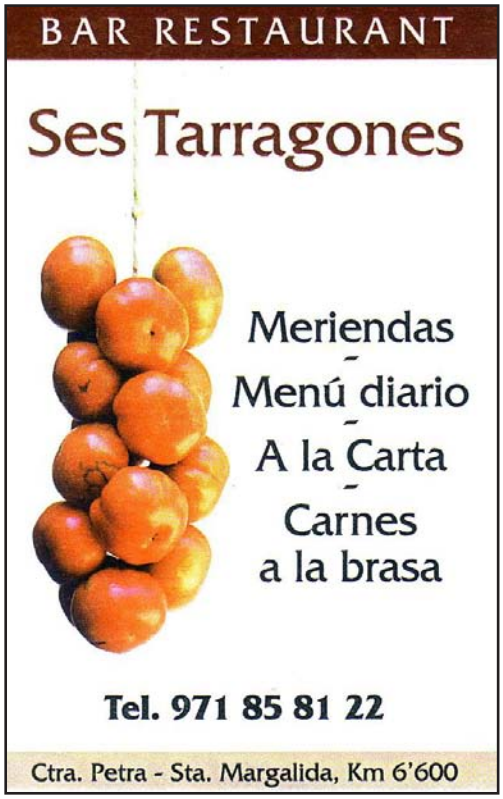

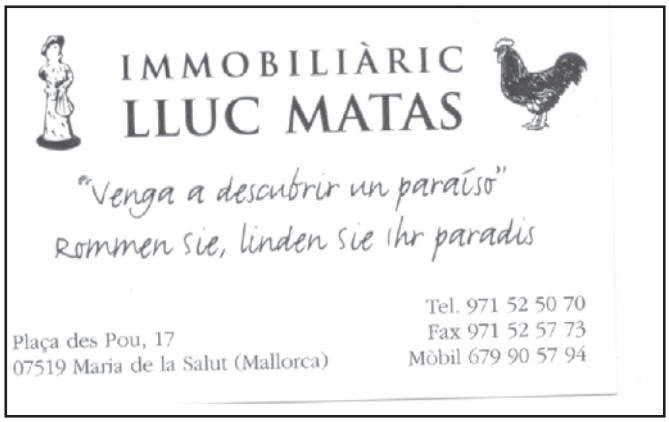

Trobada dels batxillers 1953 del col·legi Beat Ramon Llull d'Inca

Ara ja fa més de 50 anys que ens assèiem als pupitres de les aules per ficar dins el disc dur dels nostre cervell, fórmules matemàtiques, obres de la literatura, dades de la història i tantes altres coses. Aquells coneixements ens havien d'obrir camins per al futur. Ara aquell futur ens ha quedat ben aprofitat darrere. Són llargs el camins recorreguts, amb traçats drets o torts per cadascú de nosaltres. Què queda de tot allò quan ja hem tombat el meridià del 70? Pareix que poca cosa, però no és així. D'aquells anys queda molt, allò que vàrem estudiar però també allò que vàrem aprendre sense estudiar; queda 1'amistat, el companyerisme, la confiança, i queda també un caliu de fe, d'il·lusió i de satisfacció.

Convocats per en Toni Mateu Garau i el secretari en Pep Falcó, ens hem trobat una vegada més, enguany, a Maria de la Salut, el 19 de maig de 2007, un floc de «jovencells» tots relacionats, més anys o manco, amb la nostra quinta. El motiu? Estar plegats, contar-nos allò que duim dedins, dinar junts, escorcollar els qui no han pogut assistir... Però també recordar els qui ens han deixat, cridats a la casa del Pare, que són un grapat. Si ens hem reunit a Maria és perquè els nostre benvolgut company, en Simó Garau, que fou per molts anys batle del poble, va ser cridat poc fa a 1'altra vida. Hem volgut fer també memòria afectuosa d'en Biel Marroig que ha deixat un buit gros en les nostres files. Foren dos amics i companys que recordarem sempre pel seu bon cor i la seva senzillesa i competència.

Assistits pel rector de Maria, don Toni Oliver, tinguérem una Eucaristia familiar i commemorativa, en la que presentàrem a Déu els nostres dos esmentats companys, que els doni una bona nota en el darrer examen de la seva vida. Recordàrem també la dotzena dels altres que ja ens deixaren anys enrera. Pregàrem igualment que vessàs damunt tots nosaltres i les nostres famílies la seva misericòrdia. I com que, qui més qui manco ha de prendre la seva ració de pastilletes, aixecàrem els ulls vers la bella imatge de la Mare de Déu de la Salut que sap fer allò que no poden a vegades els metges, donar conhort, coratge i salut que desperten el gust pel cada dia.

A1 restaurant Cas Metge Monjo, sense frissar, acabàrem de lligar els caps que ens havien quedat a lloure. Buidàrem caragols, afrontàrem un bon arrosset beneït amb un vi generós, i ho tapàrem tot amb uns bistequets de bacallà o de vedella segons les devocions de cadascú. Davant aquelles filigranes culinàries i les atencions del servei, ningú tenia res que li fes mal ni trobava emperons a la vida.

Esperem que aquestes oportunitats se puguin repetir sovint per celebrar el nostre companyerisme i agrair a Déu que no faci per molts d'anys osques en les nostres files. Volem aprofitar aquesta oportunitat per expressar els nostres sentiments de comprensió i proximitat a les dues viudes i fills dels nostres dos companys morts darrerament i que la Mare de Déu de la Salut trobi mitjans per omplir la seva mancança.

Salvador Cabot Rosselló
T.O.R.

Gabriel Marroig Mairata

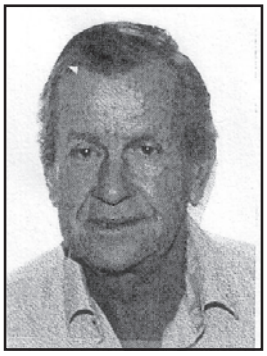

Simó Garau Matas

UNA PASSEJADA PELS CAMINS DE MARIA DE LA SALUT

Eulàlia F Ferriol Quetglas

INTRODUCCIÓ

Des de sempre, els camins han estat les vies de comunicació que ha utilitzat la gent dels pobles per desplaçar-se als llocs més propers. Els camins servien per anar al bocí de terra per conrear, per anar a les possessions (a fer-hi les feines o a fer-hi de missatges) i fins i tot existia una xarxa de camins que unia les poblacions més importants, com és el cas del Camí Vell d'Artà (camí reial), que passa per Maria i que uneix els pobles de Sineu i Artà.

Avui dia la gent de Ciutat i molts de joves han perdut el coneixement d'aquests camins i han arribat a menysprear-los pensant que el millor són les autopistes. Però tanmateix, la gent dels pobles, vells i no tan vells, en el seu dia a dia no van per les autopistes sinó que van per aquests camins. La gent quan va a caminar, quan va a la seva caseta de foravila o quan va a veure l'hortalissa que té sembrada, va per aquests camins, tot i estar en un estat deplorable.

Quan pensava quin treball havia de fer, tot d'una vaig pensar en el meu poble, Maria. Al principi em vaig interessar pels carrers, perquè crec que són un testimoni de la vida del poble i han evolucionat amb ell, però ja hi havia un treball bastant complet sobre aquest tema.

Un dia anant cap a la caseta de foravila, vaig pensar en els camins rurals, aquestes vies que tothom empra i que molta de gent desconeix. Aleshores vaig decidir investigar una mica sobre el tema i vaig veure que podia ser un treball molt interessant a través del qual aprendria més coses sobre el meu petit poble i veuria com ha anat evolucionant la seva economia i la seva gent.

La intenció d'aquest treball és donar a conèixer tots els camins, caminois i camaderes que té el terme de Maria, els quals sovint són oblidats o bé són ignorats, presentar el seu estat actual i saber un poc la seva història.

També vol fer veure com sovint les partions són molt discutibles i és que hi ha camins que no són del poble però que són utilitzats (quasi exclusivament) per gent de Maria i a la inversa, camins que són del terme de Maria però que són utilitzats pel habitants dels pobles veïns.

D'aquests darrer grup de camins, els primers mereixen un raconet en aquest treball i per això en parlarem més endavant, perquè tot i no ser del terme, són essencials per a la vida dels seus habitants.

SITUACIÓ I CARACTERÍSTIQUES DEL TERME DE MARIA

Abans de començar a parlar dels camins de Maria, situarem el terme dins el mapa de Mallorca, sabrem els termes amb els quals limita i coneixerem una mica la seva història, la qual tal vegada ens ajudarà a explicar l'existència d'alguns camins.

Maria de la Salut és un poble del Pla de Mallorca, situat entre els termes de Santa Margalida, Llubí, Muro, Sineu i Ariany. Té una extensió de 30,30 Km2 amb una població d'aproximadament 2000 persones, denominats mariers (tot i que col·loquialment són anomenats "*mariandos*").

El poble presenta dues àrees diferents. La primera, que ocupa l'est i l'oest, correspon a uns terrenys plans, de terres de conreu fondes i argiloses, que són travessats per la síquia Reial i el torrent de Binicaubell.

Ambdós cursos fan part del vessant d'Alcúdia, i en el de Binicaubell, dins la possessió de Montblanc, on es localitza la cota mínima.

L'altra àrea correspon a un altiplà, estès pel centre i pel sud-oest, la planor del qual és trencada per petits turons. Hi destaquen el Puig de les Tres Fites (171m), el puig de Roqueta

(162m), el puig de Llampí (136m), el del Rafal (136m), el de son Gil (118m), el Pujol (108m) i el turó del Rafal Roig (95m).

La vila, l'única entitat de població, s'aixeca a 94m sobre el nivell del mar i té 19,75 ha de superfície urbana. El nucli antic era format pels carrers Major, del Pou, de Sant Miquel, de les Corbades, la plaça de l'Església, a més del carrer de l'Arraval o de la Mare de Déu a les rotes Comunes.

En el s XVII hi havia més de cent cases i devers 650 habitants. Al llarg del s XVIII, l'augment demogràfic suposà un eixamplament de l'espai urbà, amb carrers com el Boscarró, la Quintana i la Tanca.

Fins al primer terç del s XIX, el nucli urbà féu part de la cavalleria de Maria, per la qual cosa els mariers estaven obligats al pagament de prestacions i càrregues al senyor de la cavalleria.

HISTÒRIA

Pel que fa a la seva història, la prehistòria i la història antiga estan documentades en els vint jaciments arqueològics que donen una densitat d'1,5 Km2. El mal estat de conservació de la majoria de les restes es deu en part a l'aprofitament de la terra a partir dels segles XIX i XX, que les va convertir en rotes i en terres de conreu.

Del període pretalaiòtic, es conserven diverses coves d'enterrament, com les del Garriguer i dels Set Pilars, a Montblanc.

Durant el període talaiòtic, es bastiren els poblats emmurallats de la pleta del Pujolet, on es va trobar un mart de bronze, el dels Castellots als Gassons i els del Velar.

Del període romà, s'han fet algunes troballes, tègules, ceràmica diversa i monedes de l'època imperial que demostren presència romana al terme. Aquestes descobertes indiquen la continuïtat de poblament amb els jaciments prehistòrics.

Durant la dominació islàmica, el terme pertanyia al *juz'* de *Muruh*, actualment Muro. S'hi ha localitzat algunes restes, com els *qanats* de la Gruta de Roqueta i del Pujol. De la presència musulmana també es té constància a través d'alguns topònims àrabs com *Almaraytz*, *Benahitir*, *Benialacam* i *Maria*.

Aquesta societat, sòlidament estructurada però sense defenses naturals a la contrada, no oferí gaire resistència a l'expedició catalana de Jaume I, que dominà sense dificultats tot el territori (1230), fou concedit, com tot el districte de *Muruh*, a Ponç Hug, comte d'Empúries. En fraccionar-se l'Illa en quinze divisions administratives (1244), quedà dins la de Muro.

El 1234, l'Alqueria de Roqueta fou cedida en emfiteusi*1, reservant-se el delme i la tasca a Pere Esteve.

El rei Sanç I de Mallorca va concedir (1323) a Berenguer de Santjoan la jurisdicció menor de la cavalleria de Roqueta i del terme amb l'obligació de tenir un cavall armat per a la defensa de l'Illa. Confrontava amb la cavalleria de Maria , que comprenia l'àrea de l'actual nucli urbà i part de les possessions de Deulosal, el Pujolet i Son Roig. Era tenguda en feu de la baronia del comte d'Empúries.

El 1259, era de Bernat de Vilanova, que la va vendre a Guillem Robert. La família Robert va posseir la cavalleria fins el 1364, any en què fou empenyorada per deutes i passà a Nicolau Cerdà.

El 1410, l'adquirí en Joan de les Eres, que capbrevà*2 totes terres sota el seu alou. El 1430, fou adquirida per Ramon Safortesa, el qual la uní a les seves cavalleries de Santa Margalida.

A mitjan s XIV Maria va començar a ésser afectada per la crisi general. La pesta no era una cosa aïllada, sinó que fou un dels diversos factors que transformaren el context de prosperitat viscut els s XIII-XIV en una crisi fonda i persistent. El 1416, a la possessió de Montblanc es documenta la presència de vuit esclaus.

La crisi dels s XIV-XV esclatà amb la *Revolta Forana* (1450-53). A Maria els forans s'aixecaren contra la possessió de la família Safortesa i durant el s XV començà a augmentar la presència de petits propietaris i jornalers.

Com a curiositat lingüística sabem que els llinatges més freqüenta d'aquesta època eren Bibiloni, Castelló, Cifre, Estelric, Femenia, Garau, Gibert, Jordà, Mas, Ribes i Roig (molt habituals encara avui dia). Pel que fa als malnoms, destaquen Botilla, Canet, Conill, Gater, Guillemet, Poll i Porrillo.

El 1696, hi havia 600 habitants i el nucli urbà era integrat per 100 cases. Durant el s XVIII, es produí un creixement i per això, el 1768 hi havia 807 habitants. L'augment de petits propietaris i de jornalers va suposar un eixamplament del nucli urbà. L'increment del nombre de veïns féu que s'aconseguís una major representativitat a l'Ajuntament de Santa Margalida mitjançant la figura del diputat electe.

El 1726, es designaren els primers representants de Maria a l'esmentat Ajuntament, i el 1727, aquests diputats electes aconseguiren de la senyora de Roqueta, Isabel Sureda, unes rotes a la Rota Nova, situades entre el carrer Major i el de l'Arraval (actual carrer Constitució, Nou, Santandreu, i les Venes, on havien d'ésser edificades cases que vendrien a sufragar una capellania a l'església de Maria.

El 1796, els diputats electes preparen els fonaments per aconseguir que Maria sigui un municipi independent, però la independència no fou aconseguida fins a l'arribada dels governs liberals, els quals canviaren les divisions municipals. Per aquest motiu, el municipi de Maria només es consolidà després d'una etapa de creacions i d'abolicions (1813-36).

1*emfiteusi: *contracte pel qual el propietari d'un bé immoble el cedeix a una altra persona amb la finalitat que aquest el millori i canvi d'un pagament o d'altres tipus de prestació.*

2*capbrevació: *reconeixement que feia l'emfiteuta del domini sobre els béns sotmesos a emfiteusi que tenia el senyor directe, reconeixement que era exigit per aquest per acreditar la subsistència dels seu drets.*

Arran de les disposicions de la Constitució de Cadis (1812), es podien constituir en ajuntament tots els nuclis de població de més de mil habitants. Aleshores Maria inicià un gran procés per tal d'aconseguir un ajuntament propi. El setembre de 1813, s'instituí el primer consistori provisional.

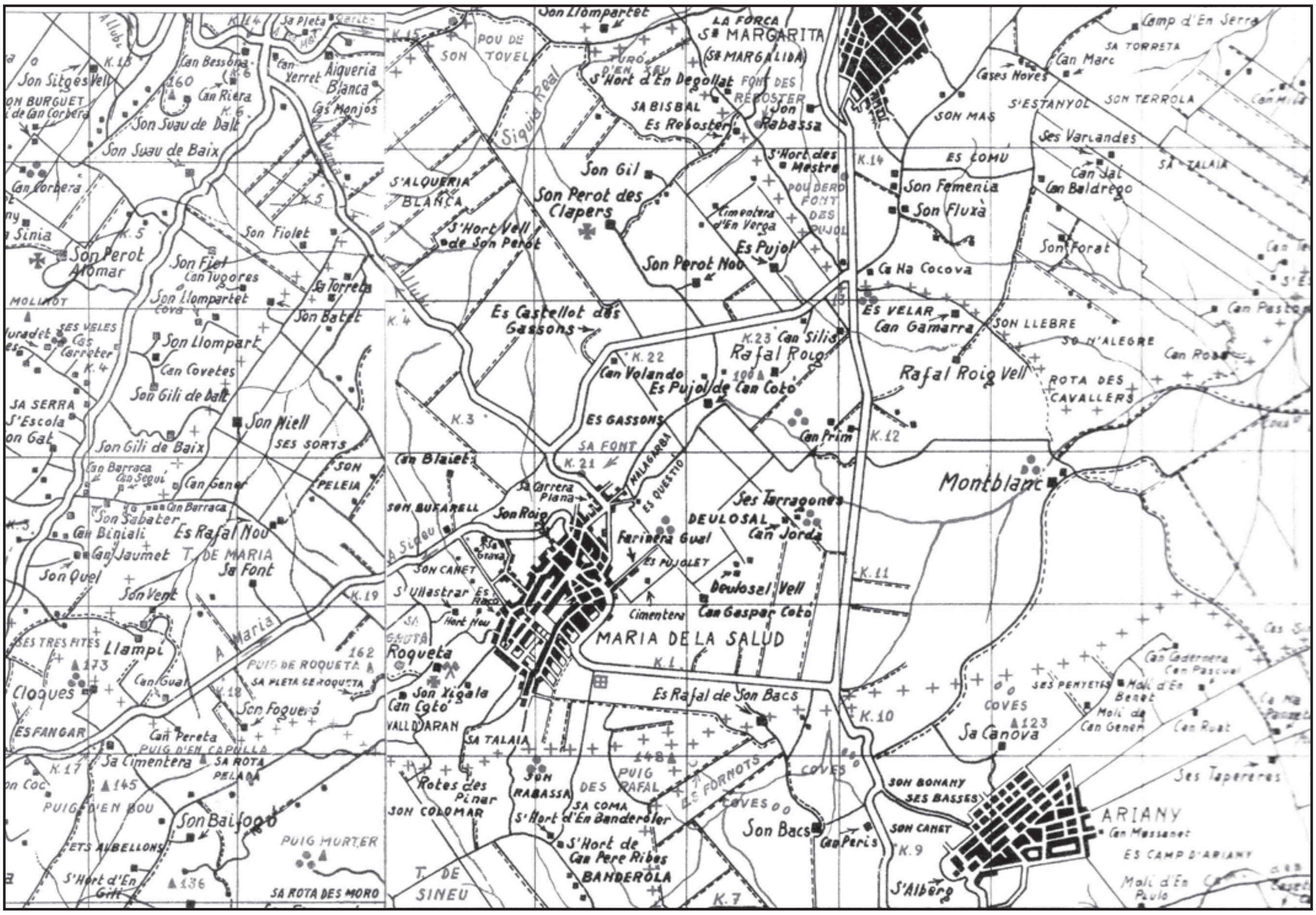

Mapa del terme de Maria del Mapa General de Mallorca de J.;Mascaró Pasarius

El retorn de Ferran VII provocà la reacció absolutista, que va abolir el nou municipi i el reintegrà a Santa Margalida, per la qual cosa es va restablir el càrrec de diputat electe. El retard en la segregació definitiva hi feia evident la falta d'un ambient polític actiu. Al principi del decenni 1830-40, s'aprovà una llei que disposava que tots els pobles de més de mil habitants havien de tenir un ajuntament elegit. El 1836, els representants de Maria a l'Ajuntament de Santa Margalida i a la Reial Audiència prepararen uns informes per a la constitució definitiva del nou municipi. Immediatament començaren les polèmiques i les dissensions entre els dos pobles. El 1836 s'assolí la separació definitiva i el primer edifici de la casa de la vila era situat a la Plaça de l'Església.

Entre el 1850 i el 1900, el creixement demogràfic fou constant. La pressió sobre la propietat de la terra augmentà i s'establiren diverses possessions, els propietaris de les quals controlaven l'economia i el poder local.

Per un reial decret del 27 de juny del 1916, al nom de Maria li fou afegit el complement del nom "de la salut".

Durant la dictadura del general Primo de Rivera es dugueren a terme significatives reformes urbanístiques, com el pla de l'eixample, projectat per l'arquitecte Josep Alomar Bosch, i s'hi construïren les primeres escoles d'ensenyament públic.

Durant el període republicà, s'hi feren rellevants millores d'infrastructures urbanístiques. El 1931 es dugueren a terme les alineacions i l'enllumenat de carrers, el condicionament dels dos pous públics de la plaça de Baix i els projectes d'urbanització del Cos i de Son Roig. També foren construïdes (1934) unes escoles a Son Elionor i es millorà el servei de transport públic de la Companyia de Ferrocarrils entre Maria i Sineu. L'Ajuntament republicà tengué molta cura de la sanitat pública i aconseguí millores significatives.

Políticament, el poble estava dividit en dos grups molt enfrontats; un eren els anomenats "*cacics*" (eren els conservadors del poble, els que tenien els poders fàctics, i els seus servidors) i l'altre eren els anomenats "*caramel·lers*" (que eren d'esquerres i habitualment jornalers i menestrals).

Amb l'inici de la Guerra civil, començaren la repressió i els assassinats, els quals, amb la destitució del batle falangista s'acabaren. Però no varen acabar altres formes de repressió, com per exemple, dur a terme embargaments, imposar multes i fer beure oli de ricí.

La política local entre els anys 1937 i 1963, es destacà per un fort immobilisme. El nacionalcatolicisme de la postguerra va permetre que l'Església es convertís en l'element aglutinador de la vida social i cultural del poble.

L'inici de la batlia del 1963 suposà una nova etapa amb la realització d'algunes millores, com ara, l'asfaltat, l'obertura de carrers i camins i la construcció d'un camp de futbol.

Durant la batlia del 1970-79, es promogué la construcció d'un nou edifici per a l'Ajuntament i d'un centre escolar. També s'asfaltaren alguns carrers i camins i es dugueren a terme millores en el polisportiu.

Amb la restauració de la democràcia, hi començà a haver pactes entre les forces polítiques, i uns i altres han fet que el poble de Maria tenguí algunes de les necessitats bàsiques cobertes (encara hi ha molta feina per fer).

Quant a l'evolució de la població, a l'inici del s XX es produí un estancament entre el període del 1900-1920. Al llarg del decenni dels vint, s'experimentà un fort creixement a conseqüència del retorn d'immigrants d'Amèrica i de jornalers que havien anat a treballar als altres pobles de l'Illa.

Entre el 1930-40, el poble assolí el màxim nombre d'habitants (2.454 hab.), quan l'agricultura requeria molta mà d'obra a causa de la manca de maquinària. Entre 1950 i 1960, s'hi produí una pèrdua important de població com a conseqüència de l'emigració rural cap a Ciutat.

A partir del 1960, s'hi experimentà un fort descens que perdurà fins el 1991 (1.709 hab.), com a conseqüència de la crisi de les activitats agràries i ramaderes tradicionals.

A poc a poc, la població ha anat augmentant perquè molts dels que se n'anaren cap a Ciutat han tornat al poble i l'han omplit de vida. Cal tenir en compte la gran oferta de feina en el sector serveis, concretament a l'apartat de turisme, a causa de la proximitat dels nuclis costaners turístics de Can Picafort i de Platja de Muro.

En els darrers anys han arribat un gran quantitat d'immigrants. Podem distingir o diferenciar dues fornades. La

primera tongada eren immigrants musulmans que venien a fer feina en el món de la construcció els quals han dut la seva família a poc a poc. La segona tongada ha estat molt recent (de la darrera dècada) els quals són majoritàriament sud-americans, que també es dediquen a la construcció, i els quals han vengut en famílies.

A aquests grups hi hem d'afegir molts de matrimonis joves descendents del poble que s'estableixen a Maria, a causa de la millora de les comunicacions amb Ciutat . Tots aquests grups de població sumats, més els que hi han viscut sempre, donen un resultat aproximat de devers de 2.000 habitants.

Pel que fa a l'economia, el poble ha passat d'una economia rural i agrícola a una economia basada en el món de la construcció i del turisme. Aquest augment de la població, però, no ha comportat una millora de les infrastructures.

ETIMOLOGIA DE MARIA DE LA SALUT

El municipi de Maria de la Salut pren el nom d'una alqueria àrab que apareixia documentada com a cavalleria l'any 1259. Aquesta cavalleria no s'ha de confondre amb l'alqueria Maria que en el *Llibre del Repartiment de Mallorca* del 1232 inclou dins la zona de Petra, l'actual Puig de Bonany.

Pel que fa a l'etimologia, la teoria més acceptada és la que proposen Joan Coromines i Josep Mascaró i Passarius. Ambdós proposen que el nom de Maria provengui d'un mot àrab que vol dir "veure, mirar", propi del parlar magrebí.

El lloc elevat sobre un turó, Son Puig, ens ho podria corroborar. Uns altres dos turons que l'envolten, el Pujolet i la Talaia, reforcen aquesta teoria.

Pel que fa a l'afegit "de la Salut" fou implantat el 1916 per tal de diferenciar-lo d'altres municipis homònims de l'Estat espanyol.

Ja des del segle XVII hi ha referències documentals a la Mare de Déu de la Salut, patrona del poble.

ELS CAMINS DEL POBLE DE MARIA DE LA SALUT

Abans de començar a parlar de camins hem de tenir clar què és un camí i quins tipus de camins hi ha. Per això, tot seguit veurem què és el que ens diu sobre aquestes coses el *Diccionari Català-Valencià-Balear*. També coneixerem d'on ve aquest mot i com ha evolucionat del llatí.

El mot "*camí*" ve del llatí CAMMINUS i segueix l'evolució normal: pèrdua de la marca de cas (-us marca de segona declinació amb cas Nominatiu Singular) , característica pròpia de les llengües romàniques, simplificació de les dues consonants (mm > m) i pèrdua de la consonant final –n (tot i que en alguns dialectes catalans i quan fem el plural encara es conserva).

CAMMINUS > camí

És curiós que en llatí significàs una cosa ben diferent del que avui entenem per camí, perquè si ho cercam al diccionari veurem que designava una llar de foc, una xemeneia. En canvi, la paraula que feien servir per designar el que avui entenem per "camí" era VIA.

Actualment en català entenem per camí, l'espai apte per a transitar-hi, que cal recórrer per anar d'un lloc a un altre. Hi ha diferents tipus de camins:

1- Camí real : camí que posa en comunicació les poblacions principals.
2- Camí de carro : camí ample que hi poden passar carros.
3- Camí de ferradura : camí relativament estret per on no poden anar carros, només bísties.
4- Camí sender : caminet que alguns propietaris fan per anar a les seves propietats.
5- Camí ramader : camí per on els ramats d'ovelles poden passar i aturar-se a pasturar per les voreres (Pirineus).

Hi ha d'altres tipus de camins però hem triat aquests perquè pensam que són els que més ens poden servir a l'hora de trobar exemples. La gran majoria dels camins que estudiarem poden ésser catalogats com a "camins de carro", tot i que tenim dos "camins reals".

CLASSIFICACIÓ DELS CAMINS

A l'hora de fer la classificació dels camins hem diferenciat els que surten o parteixen del nucli urbà , d'aquells que trobam escampats arreu del terme.

Per tal de fer més evident aquesta diferenciació, per veure-ho més clar i tenir més facilitat a l'hora de situar-los en el mapa, hem posat dos mapes: un que abraça només el nucli urbà, i un altre que abraça tot el terme.

La majoria dels camins que comuniquen el poble de Maria amb les poblacions veïnes han canviat el nom de Camí i han rebut la denominació de "carretera". Aquest canvi de categoria ha fet que aquests antics camins estiguin en més bon estat que la gran majoria.

Aquest ascens de categoria, però, no l'han sofert els denominats "camins vells" com són; el Camí vell d'Artà, el Camí vell de la vila de Petra, el Camí vell de Llubí, els quals segueixen en el seu estat natural.

També és molt interessant el topònim àrab que trobam en el Camí de Benahitir.

Com sempre passa quan volem encabir la realitat dins les diferents caselles creades per l'home amb la seva llengua, ens trobam amb elements, en aquest cas parlam de camins, que no quadren en cap de les nostres divisions. Per això hi ha una sèrie de camins amb els quals hem tengut problemes a l'hora de fer-ne la classificació. Un exemple el trobam amb el Camí del Raig de l'Aigua, el nom del qual expressa una característica del camí, però no comunica amb cap lloc, acaba en el Camí de la Rota del Pinar.

Un altre camí que no hem sabut classificar és el Camí dels Infernets, el qual no du, com seria lògic, al Comellar dels Infernets, sinó que comunica dos camins, el Camí de Roqueta amb la carretera de Sineu.

També tenim el cas del Camí de les Casesnoves el qual ha canviat de nom amb la reordenació del mapa urbà i ha esdevingut el Carrer Villalonga.

Un altre cas curiós és el del Camí del Cementiri, el qual rep també el nom de Carretera d'Ariany, tot just després d'haver passat el cementiri.

Tots aquests casos i d'altres els examinarem amb més detall en la següent classificació. Com ja hem avisat, aquesta divisió és totalment arbitrària i en podríem fer una altra qualsevol igual de vàlida.

A. CAMINS QUE PARTEIXEN DEL NUCLI URBÀ

1. CAMINS QUE COMUNIQUEN EL POBLE AMB ALTRES POBLACIONS
2. CAMINS QUE COMUNIQUEN EL POBLE AMB UNA POSSESSIÓ
3. CAMINS QUE COMUNIQUEN EL POBLE AMB ALTRES INDRETS (QUE NO SÓN POSSESSIONS)
4. D'ALTRES

B. CAMINS DE FORA DEL NUCLI URBÀ

1. CAMINS QUE COMUNIQUEN AMB POSSESSIONS O CASES
2. CAMINS QUE INDIQUEN NOM DE LLOC O ACCIDENT NATURAL
3. CAMINS QUE FAN REFERÈNCIA A NOM DE PERSONA
4. D'ALTRES

A. CAMINS QUE PARTEIXEN DEL NUCLI URBÀ

1. CAMINS QUE COMUNIQUEN EL POBLE AMB ALTRES POBLACIONS

Com ja hem esmentat abans, aquests camins amb el temps han esdevingut carreteres i s'han convertit en les principals vies de comunicació. Com que són carreteres i tenen la qualificació de PM, estan en molt millor estat que la resta.

Si cercam al diccionari el mot "carretera" veurem les diferències que hi ha entre un "camí" i una "carretera". En català

entenem per carretera una via de comunicació entre poblacions, generalment ben condicionada i asfaltada, de doble sentit, amb dues o més vies, per on circulen vehicles.

Tot seguit veurem cada una de les carreteres, que abans eren dits camins, que comuniquen amb els pobles dels voltants.

CAMÍ DE SINEU, CAMÍ DE LES VINYES O CAMÍ VELL DE CIUTAT > Carretera de Sineu – Maria PM 354

Aquesta carretera connecta amb el nucli urbà de Maria a través del Carrer de Deulosal. La seva longitud és de 6 Km, aproximadament. És un camí reial.

Com ja diu el nom, comunica les poblacions de Maria amb la vila de Sineu. Sabem, però que abans per anar al mercat de Sineu a dur-hi els animals per vendre es feia servir el Camí vell d'Artà, el qual com veurem més endavant, comunicava els pobles de Sineu i d'Artà, dues viles molt importants.

El nom fou traduït l'any 1985, però apareix el 1930. El Pla de l'Eixample de 1923 s'hi referia com a carretera i al plànol d'alineacions de 1937 se'l denomina Avenida Generalísimo Franco, nom que no arribà a assumir mai.

Amb aquest antic camí hi connecten molts d'altres camins ja que passa per una de les zones de conreu més bones del terme. Per això, si anam per la carretera de Sineu podrem accedir al Camí Creuer (un camí molt polèmic, com ja veurem), Camí de Son Canet, Camí de les Sorts, Camí dels Infernets, Camí de son Niell, Camí del Rafal Nou i amb el Camí vell de Llubí.

Pel que fa al nom de Sineu, Moreu proposa l'etimologia culta de SINIUM (pàg. 153).

CAMÍ DE SANTA MARGALIDA > Carretera de Maria – Santa Margalida 352 Ramal PM 334

Aquesta carretera uneix els dos pobles de Maria i Santa Margalida. Connecta amb el nucli urbà de Maria a través del Carrer de Santa Margalida i la seva longitud és de 6 Km aproximadament.

Tenim un document del 1900 on ens parla del Carrer de Santa Margalida i ens diu que va rebre aquest nom l'any 1897.

Pel que fa al camins que connecten amb aquest antic camí són: Camí vell d'Artà, Camí de la Rota del molí, Camí dels Hostalets, Camí de Son Xeremia, Camí Creuer, Camí de Muro (carretera), Camí dels Gassons, Camí de Son Perot, camí del Rafal Roig i el Camí Vell de la Vila de Petra.

Quan hem parlat de la història de Maria hem esmentat el fet que Maria era un llogaret de la Vila de Santa Margalida. De fet no en va aconseguir la independència i la consegüent categoria de municipi fins el 1836, després de moltes polèmiques. Des de molt antic hi ha hagut un certa rivalitat amb els anomenats "vileros" (margalidans), suposam que arran de la subordinació de Maria envers la Vila.

Pel que fa a l'estat actual, fa molts d'anys que s'ha pressupostat l'eixamplament i fins i tot se n'han fet les expropiacions, però encara no s'ha fet res.

CAMÍ VELL D'ARTÀ O CAMÍ DEL PUJOL > Carrer Artà

És un camí reial medieval que unia les poblacions de Sineu i d'Artà, passant per Maria. Conformava la Carrera Plana i prosseguia cap al Pujol acabant dins les terres de Montblanc. Actualment està tancat quan passa per dins finques privades i per això s'atura a Montblanc.

La seva longitud és de 2.378 (el tros que passa pel terme de Maria) i encara conserva les parets habituals i ben cabaloses a dins Montblanc.

Actualment manté el nom tradicional suprimint la denominació de "camí" i eliminant la partícula "vell" per passar a ser un "carrer".

Aquest camí era una antiga sortida del poble que coincidia amb un camí reial usat per al tragí de porcs magres cap al mercat de Sineu.

Apareix per primer cop al padró de 1949 com a Calle Artà i fou normalitzat el 1988 amb el nom de Carrer Artà. Al Pla d'Alineacions de 1937 apareix com a Camino Artà, i al Pla de l'Eixample de 1923 apareix com a Camí Pujol-Artà.

CAMÍ D'ARIANY > Carretera d'Ariany PM 3342

Com diu el nom, aquesta carretera uneix els pobles de Maria i el d'Ariany. La seva longitud és de 3 Km aproximadament i travessa la carretera de Petra a Santa Margalida PM-334.

Connecta amb el nucli urbà de Maria a través del Camí de Baix. És curiós el cas d'aquest camí ja que rep dos noms. El primer tram va des del Camí de Baix fins al cementiri, aquest tros s'anomena Camí del Cementeri perquè du fins al cementiri del poble. Tot d'una que hem passat l'edifici, comença la carretera d'Ariany.

El seu estat de conservació és molt bo perquè al llarg de la carretera hi ha la gravera del poble, la qual és la culpable que quedi manco de la meitat del puig del poble.

Pel que fa als camins que entronquen amb la carretera, hi ha: el Camí de Baix, el Camí de Davant l'Arraval, el Camí del Cementeri i el Camí del Rafal de Son Bacs.

Sobre el topònim Ariany, el Diccionari Alcover- Moll ens diu que té una etimologia desconeguda. En el Repartiment de Mallorca hi surt el nom de l'*Alqueria Arian*, situada al districte de Petra, que correspon a l'Ariany d'avui dia.

CAMÍ VELL DE LA VILA DE PETRA

Aquest camí comunica el poble de Maria amb la Vila de Petra, travessant la carretera de Sineu-Ariany. És un camí que parteix del darrer carreró de l'Arraval i acaba a Petra. És un camí molt llarg, però per dins el terme de Maria només té una longitud de 2 km aproximadament.

Comunica el poble amb el Camí del Puig, el qual trobam si seguim tot dret, i de fet hi ha un tros de l'itinerari en què coincideixen.

És un camí molt transitat perquè du al Puig i molta de gent l'utilitza per anar a Petra i així no haver d'agafar la carretera, és una drecera. Tot i això és un camí en molt mal estat a causa del trànsit de tractors i de camions que van a la depuradora (en el terme d'Ariany) o a la Gravera del poble.

Comunica amb el Camí del Puig i amb el Camí de Son Rebassa.

2. CAMINS QUE COMUNIQUEN EL POBLE AMB UNA POSSESSIÓ

En aquest apartat hi haurà aquells camins que parteixen del nucli urbà i que el comuniquen amb una possessió. El concepte de possessió és un poc ambigu perquè ens hem trobat amb casos de noms de lloc que fan referència a un grup de cases (per exemple Son Cigala) que no formen una possessió, per això els hem dividit en dos grups.

Si ho cercam al diccionari veurem que en català, a Mallorca i a la regió de l'Ebre, entenem per "possessió" tros gran de terreny de cultiu que pertany a un propietari i que depèn d'una casa situada dins el mateix terreny.

Per tant podríem establir que la principal diferència amb un grup de cases és que a la possessió només hi ha un amo, mentre que al conjunt de cases hi ha diferents amos.

CAMÍ DE ROQUETA

Entrada al poble per aquest paratge que comença a partir del Pou Nou i dóna lloc al mateix Carrer Major. Connecta el poble amb les cases de Roqueta.

La seva longitud és de 490m i una amplada de 5m i el seu estat de conservació no és gaire bo ja que necessitaria una capa d'asfalt i tapar alguns clots.

Pel que fa a les cases de Roqueta, arquitectònicament són els casals més important de Maria. L'estructura originària és del s XV i d'aquella època destaca un portal rodó d'estil gòtic. La clastra manté l'antic empedrat i darrere les cases hi ha un gran jardí amb una "muntanya russa".

Les cases de Roqueta foren molt importants durant els segle XIII-XIV com a nucli "econòmic" del poble, i varen tenir senyors tan importants com el Comte d'Empúries o els Font de Roqueta, la família Desbrull (s XIX) i els Villalonga (s XX).

Sobre aquesta possessió en podríem fer un treball a banda a causa de la seva importància per al poble i per la seva interessant història, però aquí només n'hem esmentat algunes característiques.

Referent als camins amb els quals connecta, hi ha el Camí dels Infernets, el qual acaba a la carretera de Sineu.

Sobre el nom de Roqueta, Moreu diu que aquests topònims sovint tenen el sentit de penya o de penyal. També diu que des de molt antic, l'apel·latiu "roca" esdevingué sinònim de fortalesa : Roqueta > castell petit. No creiem que aquesta darrera accepció sigui aplicable a la possessió de Maria, ja que no és una fortalesa, però sí que podem pensar que està excavat dins la roca.

CAMÍ DE DEULOSAL

Uneix el nucli urbà amb la possessió de Deulosal partint del Pla de Deulosal connectant amb la carretera veïnal PMV 3342. Té un traçat paral·lel a la carretera PM334, important via de comunicació que connecta amb altres vies que arriben als propers nuclis urbans (veg. mapa).

La seva longitud és de 1.650 m i la seva amplada és de 5 m.

Aquest camí fou obert la dècada dels 60s. El nom de Deulosal li fou imposat l'any 1988 ja que el 1936 tenia el nom de Calle de Angel Madrigal, i el 1937 el nom li era canviat pel de Calle Hermanos Barberà.

Sabem que el 1930 s'anomenà General Weyler i al Pla de l'Eixample de 1923 rebia el nombre V i s'esmentava com a Camí Nou de Deulosal.

Pel que fa a la possessió de Deulosal, la trobam ja citada el 1275. El 1843 es parcel·laren les millors terres del Pla de Deulosal i actualment les cases estan dividides en tres habitatges, que encara guarden elements del s.XVI-XVII.

Sortint pel camí esmentat, a uns 500 m ben davant el Camí de la Costa de la Farinera, hi ha una parcel·la que rep el nom de la Pleta de l'amo en Joan Cotó. Ben darrere la caseta trobarem un corral de tarongers i d'arbres fruiters sembrats sobre unes restes talaiòtiques. En aquest poblat s'hi trobà un mart de bronze de l'època talaiòtica datat del s VI aJC.

Sobre el nom de Deulosal hi ha diverses teories que expliquen d'on podria venir. N'hi ha dues que li suposen un origen religiós relacionat amb Déu. Una primera hipòtesi proposa que el nom povengui de l'expressió "Déu el savi" (Déu lo savi).

L'altra teoria suposa que el nom vendria de la pregària "Déu el salvi" i és que sovint en els documents trobam escrit el nom de "Deulosalv".

Una altra hipòtesi ens parla de cercar l'origen en un llinatge català "Deulosals" trobat documentat a finals del s XIII principis del s XIV, per tant és la més antiga. Aquesta hipòtesi és defensada per l'historiador Bartomeu Pastor. Dóna suport a la hipòtesi el fet de trobar altres topònims al terme de Maria que provenen de llinatges catalans, com és el cas de Montblanc o els Gassons.

Referent als camins amb què connecta, tenim el Camí vell d'Artà, el Camí de Baix del Pujolet i el Camí d'Establits de Deulosal.

CAMÍ DE SON XEREMIA

Aquest camí comunica el nucli urbà de Maria amb a possessió de Son Xeremia. Està connectat al poble pel Carrer de Santa Margalida i és quasi als afores del poble. La seva longitud és de 200m aproximadament.

Les cases de Son Xeremia estan en molt bon estat perquè recentment han estat restaurades, però pel que fa al camí, no hi ha asfalt i encara és un camí de carros. El que sí que ha estat arreglat són les parets, les quals han estat restaurades i fetes de pedra seca.

Sobre el nom, Xeremia, fa referència al nom dels amos. Avui dia encara és un malnom habitual.

Només comunica amb la carretera de Santa Margalida.

Apareix documentat en un registre de propietat del 1887.

3. CAMINS QUE COMUNIQUEN EL POBLE AMB D'ALTRES INDRETS (QUE NO SÓN POSSESSIONS)

Hem fet aquest apartat per poder encabir-hi aquells camins que condueixen a grups de cases que no són considerats possessions i aquells camins que ens menen a d'altres indrets, ja siguin accidents naturals (Camí del Pujolet) o edificacions fetes per l'home (Camí del Cementiri).

CAMÍ DE SON CIGALA O (CAMÍ DE SON COLOMAR)

Sortida del poble cap a aquest indret del terme de Sineu. Comença a la cruïlla entre el Carrer Major i el Carrer Villalonga (abans Camí de les Casesnoves) i acaba en el Camí de Son Colomar.

Pel que fa al seu estat està en molt males condicions, ple de clots i quasi sense asfaltar.

Les cases de Son Cigala reben aquest nom a partir del malnom de l'amo. Tenim exemples ben vius d'un derivat; "cigaler".

Una altra opció és que vengui del nom de l'animal, la cigala, perquè en aquesta zona hi ha molts de pinars i hi deu haver molts d'aquests insectes que fan el seu renou característic.

En tot cas, el malnom ve del llatí vulgar CICLA o CICDA (segons Moll).

La segona denominació de Camí de Son Colomar no és gaire usada a Maria, tot i que al mapa hi apareix. Sí que hi ha un camí que és conegut amb aquest nom, i és el que uneix el Camí de Son Cigala amb el Camí de Son Vallfogó. Per aquesta raó l'hem posat entre parèntesis.

CAMÍ DE SON CANET

Aquest camí du cap a les cases de Son Canet. Comença a la cruïlla del Carreró Gran (més conegut com la Costa de can Pixeris) amb el Carrer Jaume I, i acaba a la carretera de Sineu. Té una longitud de 500 m.

Les cases de Son Canet estan molt ben conservades perquè hi viuen. Pel que fa a l'estat del camí, està prou ben conservat però seria convenient retolar-lo com a entrada al poble per aquest paratge.

Sobre el nom de Canet, sabem que és un llinatge català que ve del llatí CANNUTUM, que vol dir canyar.

Una altra possible interpretació del nom és que provengui del mot àrab *qanat* que fa referència a un sistema de conducció d'aigua o de clavegueram.

Ambdues opcions estan relacionades perquè allà on hi ha aigua hi ha canyes.

CAMÍ DE SON PUIG O DE LA TEULERA > Carrer Ponent

Aquest camí està situat a la zona de Maria anomenada Son Puig. Comença a la cruïlla del Carreró Menut amb el Carrer Jaume I, i acaba a la carretera de Sineu.

Rep aquesta doble nomenclatura perquè allà és la zona coneguda com Son Puig, i és que a mesura que s'eixamplava el casc urbà anava canviant d'emplaçament.

L'origen del topònim obeeix a la seva morfologia, el turó entre la Plaça de Dalt, l'Església, Carrer Major...

El mot Puig abunda molt en la toponímia catalana designant un gran nombre de muntanyes, unes vegades completat amb adjectivacions o amb d'altres mots.

De la denominació de "puig" aplicada a elevacions considerables de terreny, prové l'aplicació del mateix nom a

designar nuclis de població situats damunt les dites elevacions o a prop d'elles. Aquesta darrera accepció s'acosta mes al nostre cas ja que no designa un gran nombre de muntanyes sinó un grup de cases situades a prop d'una elevació de terra.

La paraula puig ve del llatí PND,U que a la seva variant de la Gàl·lia significa "monticle, elevació de terreny".

Per altra banda rep el nom Camí de la Teulera perquè allà hi havia situada una de les dues teuleres del poble, l'altra estava a la carretera de Santa Margalida, avui dia han desaparegut ambdues.

Ha perdut la categoria de camí i ha passat a carrer suposam, perquè està dins el nucli urbà. Abans devia ser un camí perquè aquesta zona eren els afores del poble.

Pel que fa al seu estat, tot i estar situat dins el poble, està en males condicions, com és habitual, hi ha clots i quasi no hi ha asfalt.

CAMÍ DELS HOSTALETS > Carrer Hostalets

Aquest camí rep el nom del paratge on condueix. És un camí adjacent de la carretera de Santa Margalida, anterior al Camí de Son Xeremia.

Apareix per primer cop a padró de 1950 amb el nom de Camino Hostalets, igual que al Pla de l'Eixample de 1923. Tenim un registre de propietat del 1887 on surt ja esmentat.

És el tercer camí que surt al Carrer de Santa Margalida, baixant a la dreta, i mena a l'indret rural conegut com els Hostalets, un grup de cases.

Pel que fa al seu estat, encara conserva la seva fesomia de camí de carro, perquè ni tan sols està asfaltat.

CAMÍ DEL PUJOLET > El Pujolet

És el traçat de camí que uneix el Clot d'en Maiol i el Camí Nou de Deulosal, tot i que ara només abraça el traçat que va des de les cases de la Farinera fins al Camí Nou de Deulosal.

Seria convenient retolar-lo com a entrada al poble per aquest paratge.

Pel que fa al seu nom, veiem com s'ha ajustat un nom a un carrer que representa tot el vell paratge. El Pujolet és un vell establit on s'instal·là la farinera (edifici ineludible de la fesomia del poble) de Can Gual on es comptaven en rodó les seves cases, malgrat l'estructura de camins existents i usats per anar cap al Camí Nou de Deulosal.

Ens trobaríem davant un derivat del mot puig, abans esmentat.

Com a curiositat sobre la història de la Farinera, direm que es va revifar gràcies als doblers d'un marier enriquit a Mèxic. A més, l'edifici fou molt important per al poble perquè propicià que a partir de l'any 1921 Maria gaudís d'energia elèctrica convertint-se en una farinera elèctrica.

Quan el molí complia els cent anys, les restes que encara quedaven foren totalment enderrocades per a la construcció de la moderna farinera. Actualment se'n conserven les moles originàries.

CAMÍ DELS GASSONS O CAMÍ DE LA ROTA DEL MOLÍ

Aquest camí pren el nom de l'indret rural cap on mena, les cases dels Gassons. És un carrer ample adjacent al de Santa Margalida, baixant a la dreta i és la continuació de la Carrera Plana. Té una longitud de 1.330 m i una amplada de 5.00 m.

Pel que fa al nom "Gassons", Moreu proposa la teoria que diu que parlam d'un antropònim en forma de plural. En aquests casos el nom de persona pot ser un nom de baptisme o bé un cognom, tot i que sovint solen ésser noms de baptisme esdevinguts noms de família. Sabem que el llinatge Gasó és d'origen català.

Comunica amb la carretera de Santa Margalida.

CAMÍ DEL CEMENTERI

Aquest camí rep el nom de l'indret on ens mena, el cementiri del poble. Parteix del Camí de Baix i connecta el poble amb la carretera d'Ariany. Té una longitud de 100m.

Tot i rebre el nom de camí, fa part de la carretera d'Ariany, per això està en molt bon estat.

CAMÍ DE BANDEROLA

Aquest camí és la sortida del poble cap a l'indret del terme de Sineu. Comença a la cruïlla amb el Camí del Raig de l'Aigua cap a la Talaia i acaba a la carretera de Sineu Ariany.

Aquí tenim exemple de camí que no pertany al terme de Maria però que quasi és utilitzat exclusivament per mariers, la gran majoria de propietaris dels bocins de terra que trobam al llarg del camí són del poble.

Les cases que hi ha en aquest camí que són del terme de Maria es comptabilitzen dins el Carrer de l'Arraval. Com a curiositat direm que al començament del camí, a la dreta baixant, hi ha les cases de Can Peuet de la Talaia les quals daten del s XVII.

Sobre el nom de Banderola, la llegenda diu que és perquè els bandolers s'amagaven a unes coves que hi ha dins el pinar. Tant podem pensar que la gent ha fet derivar el nom de l'indret de la paraula "bandoler", com podem pensar que el nom en qüestió fa referència a la bossa característica d'aquest grup de gent, la "bandolera".

Hi ha una altra llegenda sobre aquest indret, i és que allà hi ha "la gratada del moro", unes marques que trobam en un rocam a la vorera del camí. Avui dia les gratades encara hi són.

Una altra hipòtesi suposa un origen llatí al topònim de Banderola, el qual vendria de BANNEIROLA del mot BALNEUUS, que vol dir calent. En aquesta zona abans hi havia una espècie d'albufera.

Pel que fa al seu estat és deplorable, està ple de clots i pedres, quasi ja no hi ha asfalt i el pas dels tractors ha fet que quasi sigui impracticable. Quan les persones que l'utilitzen habitualment es queixen a l'Ajuntament de Maria, passen la patata a l'Ajuntament de Sineu, el qual se'n desentén perquè no hi ha cap sineuer. Per això parlàvem a la introducció de la relativitat de les partions del terme.

Connecta amb el Camí de Son Rebassa i amb el Camí de la Rota del Pinar.

CAMÍ DE LES CASESNOVES > Carrer Villalonga

Aquest camí ha esdevingut un carrer, i és la part del carrer que va des del Carrer Major fins al Carrer de Davant l'Arraval, els quals estaven tots dos dins un.

Rep aquest nom perquè quan es varen fer les cases, aquesta zona eren els afores del poble, per això eren considerades com les cases noves. Avui dia encara hi són i tapen la sortida d'un carrer.

Pel que fa al seu estat, el carrer està en bones condicions i les cases ara estan essent restaurades.

Tot seguit parlarem de dos camins que en el seu nom hi ha el mot "rota", per això abans de començar a parlar-ne definirem què és una rota. El Diccionari català-valencià-balear diu que rota vel del llatí:

rota

ROTA > RNTA

roda

1.Rota : *tros de terra que era garriga i ha estat sembrada (cast. barbecho)*

2. Rota: *tros de terra que un conrador cultiva dins un predi d'altri durant alguns anys, generalment pagant al propietari una porció convinguda del que hi cull; sol ésser terra prima i allunyada de les cases de possessió, i no podent-la conrar directament el propietari, la dóna a conrar a un altre...*

El sistema de rotes, avui dia caducat, tenia diverses característiques contractuals segons els diferents pobles.

CAMÍ DE LA ROTA DEL MOLÍ O CAMÍ DELS GASSONS

> Carrera Plana

Aquest camí pren el nom de l'indret cap on condueix, la Rota del Molí. Té una longitud de 1330m i una amplada de 5m.

És un carrer ample adjacent al de Santa Margalida, baixant a la dreta i a continuació del Camí dels Gassons o de La Carrera Plana.

Sabem que allà hi havia un molí, citat ja l'any 1694, i que sembla que va ser el darrer molí que va moldre a Maria, devers el 1924.

Aquest molí el varen tomar durant la guerra, i és que durant aquest període esbucaven els molins per treure'n les bigues de ferro.

CAMÍ DE LA ROTA DEL PINAR

Aquest camí rep el nom de l'indret on mena, la Rota del Pinar. Comença al Carrer Villalonga i acaba al Camí de Banderola. Segueix quasi una trajectòria "paral·lela" a aquest darrer. Té una llargària de 1130 m i una amplada de 5m.

Està en bastant bon estat, i sovint els usuaris del Camí de Banderola van per aquí per accedir al poble. És curiós el fet que estigui retolat com a sortida del poble, perquè la gran majoria dels camins estan sense retolar (llevat dels casos en què s'han convertit en carrers).

Connecta amb el Camí del Raig de l'Aigua, el Camí de Son Vallfogó i el Camí de Banderola.

4. D'ALTRES

Hem posat aquest títol a l'apartat perquè hi posarem aquells camins que no reben el nom de l'indret on menen, sinó que tenen un nom que ens dóna un característica seva, com és el cas del Camí del Raig de l'Aigua o el Camí del Serralt Barber.

Després hi ha els cas dels tres camins que reben el seu nom en base a la seva situació respecte d'un dels eixos del poble, el Carrer de l'Arraval, que són, el Camí de davant l'Arraval, el Camí de darrere l'Arraval o el Camí de Baix (de l'Arraval).

CAMÍ DEL RAIG DE L'AIGUA

Aquest camí rep el seu nom a causa de la presència d'una vena subterrània d'aigua que esclata quan plou. És un camí que té un pendent molt pronunciat fet que afavoreix que hi corri l'aigua.

Parteix de la cruïlla del Carrer Villalonga amb el Carrer de l'Arraval i acaba en el Camí de la Rota del Pinar.

Està en molt mal estat, tot i ser un camí no gaire transitat, a dalt hi ha un esvoranc tan gros que un cotxe no hi pot passar.

Igual que el Camí de la Rota del Pinar, està retolat com a sortida del poble. Tant l'un com l'altre foren retolats a partir de la publicació el 1997 del llibre *Per una nomenclatura popular dels carrers de Maria* (veg. Bibliografia).

Hi ha una placa del Consell on se suposa que hi apareix la normalització del camí. Realment, un que ho llegeix no sap què hi posa; "Camí des Raix de s'aigo".

CAMÍ DE SERRALT BARBER

Sortida del poble cap a aquest indret a partir de la cruïlla del Camí de Baix i acaba al Camí de Baix del Pujolet. Té un pendent molt pronunciat i una llargària de 200m.

Pel que fa al nom del topònim, podem pensar que hi apareix el mot "serralt" perquè el camí parteix de damunt l'indret conegut com el Pujolet. Si cercam serral al diccionari, veurem que es refereix a un turó o a una muntanya de cim allargassat.

Sobre el complement Barber, és un llinatge molt habitual a Mallorca.

CAMÍ D'EN ROTERES

Aquest camí parteix del Pujolet i el comunica amb el Camí de Baix del Pujolet. Té un pendent molt pronunciat i una longitud de 200m.

Rep el seu nom perquè la zona on mena és on hi havia les

rotes de davall l'Arraval. En un altre apartat hem explicat què vol dir el mot "rota" i una mica la seva història.

El Carrer de l'Arraval va constituir, i encara ara ho és, un nucli de població molt important dins el terme de Maria. Abans el poble estava conformat per dues zones de població, la zona del Carrer Major i l'Església per una banda, i l'Arraval per l'altra. Les dues zones es comunicaven pels carrers avui coneguts com a Carrer de les Corbates i La Tanca.

El Carrer de l'Arraval ha generat tres camins, basant-se, com hem dit abans, en la seva situació respecte de l'Arraval, els quals coneixerem tot seguit. Però primer coneixerem una mica la història d'aquest mot àrab, la qual és molt interessant.

El mot "arraval" ve de la paraula àrab *rabad)ð* (amb l'article *ar-rabad*) i té dues accepcions:

1. Barri exterior d'una ciutat o d'una vila
2. Afores, cases situades fora d'una vila

En el nostre cas podem aplicar qualsevol de les accepcions, perquè és un dels barris extrems del poble. A més, com he vist abans, eren els afores del poble.

La meva padrina sempre em conta una anècdota que demostra que el Carrer de l'Arraval eren els afores, i és que la seva família hi vivia i sempre deien que "baixaven a Maria perquè ells no hi vivien".

CAMÍ DE DARRERE L'ARRAVAL > Camí de davant l'Arraval

Tot i rebre la denominació de camí és un carrer que està situat, com molt bé diu, davant el Carrer de l'Arraval. Comença al Carrer de l'Escola de Nins i acaba al Carrer Villalonga.

Devia ésser un camí quan el Carrer de l'Arraval era als afores del principal nucli urbà. És un carrer en molt bon estat que ha estat asfaltat recentment. A aquest carrer hi donen, generalment, els corrals de les cases de l'Arraval i els del Carrer d'Àngel Madrigal, tot i que n'hi ha un parell que hi tenen l'entrada. Normalment només és usat per la gent que hi viu, tot i que és obert a tothom.

CAMÍ DE BAIX DE L'ARRAVAL > Camí de Baix

Aquest camí rep el nom per la seva situació respecte del Carrer de l'Arraval. El camí, que realment és un carrer que condueix cap als afores del poble, comença a la cruïlla entre el Carrer de les Corbates, El Pujolet i el Carrer de l'Arraval i acaba a la cruïlla entre el Camí del Cementiri i el Camí de davant l'Arraval.

Ha canviat el nom a efectes de l'estructura urbana, no cal usar el referencial "l'Arraval" encara que figuri amb tipologia més petita al rètol.

Té una llargària de 300 m.

Quatre dels carrerons de l'Arraval acaben al Camí de Baix. Connecta amb el Camí del Cementiri i amb el Camí de Davant l'Arraval

Com està situat dins el nucli urbà, està en molt bon estat. A més és l'entrada al poble des de la carretera d'Ariany.

CAMÍ DE DAVANT L'ARRAVAL

Segueix el mateix sistema de denominació que els anteriors, és el camí situat davant el Carrer de l'Arraval. Comença a la cruïlla del Camí de Baix amb el Camí del Cementiri i acaba al Camí Vell de Petra.

Rep el nom de davant com a contraposició al camí de darrere.

Els cinc darrers carrerons de l'Arraval acaben en aquest Camí.

Tot i estar molt a prop del nucli urbà, és un camí que no està en gaire bon estat a causa de les obres dutes a terme per tal de dur aigua al poble des del Pou del Rafal.

Al mapa de l'arquitecte Josep Alomar de l'any 1922 que posam com a referent, aquest camí està equivocat perquè no està ben situat.

Dels tres camins que envolten el carrer, aquest és l'únic que no està retolat.

B. CAMINS DE FORA DEL NUCLI URBÀ

Abans ja hem esmentat el fet que la classificació que farem en aquest treball és molt arbitrària.

Nosaltres hem optat per aquesta classificació, perquè creiem que així els camins són molt més fàcils de trobar en el mapa.

A l'hora de situar els camins dels quals parlarem, seguirem un sistema de numeració, segons el qual, cada camí rebrà un número que haurem de cercar en el plànol del terme.

Per facilitar la localització d'alguns camins, hem optat per adjuntar parcel·les més petites del mapa del terme com és el cas del Camí Vell de Maria – Llubí, el Camí de Son Roig, el Camí del Rafal de Son Bacs ...

Començarem parlant d'aquells camins que comuniquen amb les diferents possessions de Maria, i per tal de conèixer-les un poc més adjuntam el següent mapa.

1. CAMINS QUE COMUNIQUEN AMB POSSESSIONS O CASES

Quan hem classificat els camins que surten del nucli urbà i el connecten amb una possessió, hem aprofitat per definir què és una possessió i per veure la diferència que hi ha entre un conjunt de cases i una possessió.

En aquesta segona classificació dels camins que trobam escampats per tot el terme de Maria, diferenciarem entre el que són possessions i els seus establits. Però això ho veurem quan parlem del Camí dels Establits de l'Alqueria Blanca, del Camí dels Establits de Deulosal i del Camí dels Establits de Montblanc.

Mereixen una diferenciació aquells camins que es dirigeixen a "rafals", o que contenen en el seu topònim el mot "rafal", com és el cas del Camí del Rafal Nou, el Camí del Rafal Roig o el Camí del Rafal de son Bacs.

CAMÍ DE SON NIELL O CAMÍ DE SON LLOMPART

Aquest camí rep el seu nom per l'indret cap a on mena. Comença a la carretera de Sineu-Maria i acaba a la possessió de Son Niell.

Connecta amb el Camí de la Torreta, i travessa la Síquia Reial. És una zona de conreu on avui dia encara és molt viu.

La possessió de Son Niell, juntament amb la del Rafal Nou, eren propietat dels senyors de Roqueta. La part més antiga és del segle XVIII.

Està en males condicions, encara conserva el seu estat de camí de carro, ni tan sols està asfaltat i està ple de clots.

CAMÍ DE LA TORRETA

Aquest camí rep el nom per l'indret cap a on mena, la possessió de la Torreta. És una continuació del Camí de son Niell i acaba a la carretera de Muro. No connecta amb cap altre camí.

Té una llargària de 1590 m i una amplada de 5 m.

Pel que fa al nom de la possessió, Moreu suposa que ve el topònim "torreta" ve de la part de la casa "torre". Aquest topònim és una construcció més reduïda que ha sembrat representants toponímics per tot el territori.

És un exemple de possessió que amb el temps ha perdut la seva importància per a l'economia del poble i ara quasi està a punt d'esbucar-se.

CAMÍ DE SON SEROL

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, les cases de Son Serol. És una continuació del Camí de les sorts. Només comunica amb Son Serol, és un camí aïllat.

Si cercam la seva etimologia, el DCVB ens diu que prové d'un derivat del mot "cera", però no hi veiem cap possible relació amb el topònim en qüestió.

CAMÍ DE SON ROIG

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on mena, Son Roig. El camí, però no condueix a la possessió de Son Roig, sinó que ens mena a les terres de baix de la possessió. Comença a la carretera de Sineu i és quasi una continuació del Camí de Son Canet.

Té una llargària de 1360 m i una amplada de 4,20 m.

Antigament era una alqueria situada sota l'alou de la cavalleria de Maria i propietat, des del s XIV, de la família Fontirroig.

Les cases de la possessió de son Roig han quedat integrades dins el nucli urbà, en el Carrer de Font i Roig, on va néixer Julià Font i Roig, religiós dominic i declarat fill il·lustre de Palma.

Avui dia les cases de la possessió han estat reconvertides en un agroturisme i han fet una bona restauració. A l'hora de posar-li el nom, però, no varen optar per conservar el nom tradicional de Son Roig i ara és l'Hotel d'interior Gira-sol.

CAMÍ DE L'ALQUERIA BLANCA O CARRETERA DE MURO

Camí que rep el nom de l'indret cap a on mena, la possessió de l'Alqueria Blanca. És un camí que comença a la cruïlla del Camí Creuer amb la carretera de Santa Margalida i acaba a la carretera de Sineu-Muro (coneguda amb el nom de la Serra). Connecta amb el Camí de la Torreta.

Té una longitud de 2,5 km.

La seva execució data de dos segles enrere, tenint com a finalitat facilitar l'accés dels pagesos a les excel·lents terres de conreu d'aquesta zona.

També reben aquest nom els diferent caminois que hi ha pels voltant dels Establits de l'Alqueria Blanca, de fet sovint es confonen.

Sobre el topònim, és molt curiós el fet que la deformació popular hagi transformat el topònim i hagi fet que aquesta zona sigui coneguda com "la conilla blanca". Podem suposar que és a causa de la transformació del grup "al > au", fenomen molt habitual en el nostre dialecte, i a partir d'aquí entra en joc la imaginació popular.

Pel que fa l'etimologia del topònim, sabem que "alqueria" ve del mot àrab *al·karia* o *al·kari/a* i vol dir casa de camp amb terra de conreu.

L'adjectiu "blanca" pot venir del color de l'argila, tipus de terra abundant pels seus voltants.

CAMÍ DE SON PEROT

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, la possessió de Son Perot. Comença a la carretera de Maria-Santa Margalida i acaba a la possessió de Son Perot.

Pel que fa al topònim de Son Perot, si ho cercam al DCVB veurem que ens diu que Perot és un nom propi d'home derivat intensiu de Pere. També ens diu que és un llinatge existent a les terres catalanes.

Si optam per la segona opció, podem afegir aquest topònim a la llarga llista de noms de lloc provinents de llinatges catalans, perquè després ens neguin les nostres arrels.

Al s XVII apareix per primera vegada el topònim Son Perot ja que al s XVI rebia el nom de Son Calvó.

Com a curiositat esmentarem el fet que de l'època islàmica hi ha un topònim, ja desaparegut, que es feia servir per denominar Son Perot: *Almaraytz*.

CAMÍ DE MONTBLANC O CAMÍ VELL D'ARTÀ

Mentre feia el treball em va cridar l'atenció el fet que, tot i ser la possessió més grossa de Maria (ocupava tota la part est

del terme), no hi hagués cap camí cap a Montblanc.

Realment no n'hi cap camí amb aquesta denominació, tot i que darrerement s'ha anomenat així al camí que comença a la Carretera de Petra-Santa Margalida i arriba fins a la possessió de Montblanc.

Des de sempre, aquest camí que comença en el nucli urbà, i que en algun tram rep un altre nom (Camí del Pujol) s'ha conegut com el Camí Vell d'Artà.

Sobre el topònim de Montblanc, li suposam un origen català perquè és un topònim molt habitual arreu de les terres catalanes.

És curiós el topònim pertanyent a l'època islàmica, ja desaparegut, que feien servir per denominar Montblanc: *Benialacham*.

CAMÍ DE LA BISBAL

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, la possessió de la Bisbal. Comença dins el terme de Santa Margalida i està per devora els Establits de l'Alqueria Blanca. No comunica amb cap altre camí.

Era una possessió però aviat es va convertir en establits. Rep aquest nom perquè era del Bisbat de Girona, de fet a Girona hi ha una població que és La Bisbal.

D'aquesta manera molts dels topònims de les regions reconquerides després del s X reflecteixen lògicament l'onomàstica de les comarques d'on partien els repobladors.

CAMÍ DE SON GIL

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, la possessió de Son Gil. És una bifurcació del Camí del Reboster i només va fins a les cases de Son Gil.

Encara conserva el seu estat de camí de carro.

Pel que fa al nom del topònim, si cercam Gil al diccionari, veurem que en diu que és un llinatge i un nom de persona. Segons el DCVB prové del nom propi llatí AEGIDIUS.

CAMÍ DE SON VALLFOGÓ

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on mena, la possessió de Son Vallfogó, situada al terme de Sineu . És una perllongació del Camí de Son Colomar i acaba a la carretera de Sineu – Ariany.

A Son Vallfogó hi havia una possessió però avui dia les cases estan abandonades.

Pel que fa a l'origen del topònim de Vallfogó, Moreu creu que és una mostra més d'aquells topònims que reflecteixen l'onomàstica de les comarques d'on partien els repobladors (pàg. 129)*.

També ens proposa una etimologia perquè diu que aquest topònim podria venir del llatí VALLIS FECUNDA.

Sovint les possessions amb el temps s'establien, és a dir, parcel·laven la terra de la possessió i en venien les parcel·les, generalment a terminis entre diferents compradors.

Per això entenem per "establit" cada una de les parcel·les en què es divideix una terra en establir-se. Amb aquest sistema aconseguien que hi hagués molts de propietaris.

Era un sistema molt habitual del s XIX i ho veiem exemplificat a la majoria de possessions de Maria; el Pujolet, l'Alqueria, el Rafal Nou, Deulosal, la Bisbal ...

Els camins que hem trobat amb aquesta característica dins el nom del camí són el Camí dels Establits de Deulosal, el Camí dels Establits de l'Alqueria Blanca i el Camí dels Establits de Montblanc.

CAMÍ DELS ESTABLITS DE DEULOSAL

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, els Establits de Deulosal. El camí va des del Pla de Deulosal fins a connectar amb la carretera de Petra- Santa Margalida.

Té un traçat paral·lel a la carretera PM 334, carretera d'Ariany, important via de comunicació que connecta amb altres vies que arriben als propers nuclis urbans de la zona, com són Santa Margalida i Ariany, essent aquestes poblacions,

juntament amb Maria, on tenen el seu estatge la majoria de propietaris i amitgers de les finques que envolten el camí..

Té una longitud de 1380 m i una amplada de 5 m.

Sobre el seu nom, ja hem vist les possibles opcions d'on pugui provenir el topònim de Deulosal. Només cal afegir el mot establit, el significat del qual ja hem vist abans.

Connecta amb el Camí de Deulosal i el seu estat és bastant bo a perquè ha estat asfaltat recentment.

CAMÍ DELS ESTABLITS DE L'ALQUERIA BLANCA

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on mena, els Establits de l'alqueria Blanca. El seu traçat va des de la carretera veïnal PM 3513 fins a connectar amb l'antiga carretera de Llubí a Santa Margalida, ja en el límit del terme municipal de Maria – Santa Margalida (vegeu fotografies pàgina següent).

La seva execució data del segle s XIX, tenint com a finalitat facilitar l'accés dels pagesos a les excel·lents terres de conreu d'aquesta zona, destinades principalment al cultiu del gra i de la vinya.

Sobre el nom de la possessió ja n'hem parlat a la pàgina 31 d'aquest treball, només li hem d'afegir el mot establit.

CAMÍ DELS ESTABLITS DE MONTBLANC

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, els Establits de Montblanc. Si ens fixam en el mapa, veurem que hi ha dos camins que reben la mateixa denominació, però ambdós estan dins les terres de Montblanc.

Sobre el topònim de Montblanc ja n'hem parlat i hem vist un possible origen en els reconqueridors catalans de després del s X.

Hem agrupat els camins que condueixen a possessions que en el seu topònim inclouen el mot "rafal", perquè hem cregut interessant veure si tenien res més en comú.

Si cercam al diccionari aquest mot veurem que en defineix un "rafal" com una casa de camp amb un tros de terra no gaire gros. El DCVB ens remarca, a més, que aquest mot arcaic es conserva fossilitzat en la toponímia valenciana i baleàrica.

Si cercam l'etimologia veurem que ve del mot àrab *)* que significa casa de camp o hostal.

En el terme de Maria trobam tres camins que contenguin aquesta partícula, i són el camí del Rafal Nou, el Camí del Rafal roig i el Camí del Rafal de Son Bacs.

CAMÍ DEL RAFAL NOU, CAMÍ VELL DE LLUBÍ O CAMÍ DE LA SERRA

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, les cases del Rafal Nou. Comença a la carretera de Sineu – Maria i arriba fins el poble de Llubí. Té una llargària de 750 m i una amplada de 5 m, sense tenir en compte el tros del camí que arriba fins a Llubí.

El Rafal Nou, fins al seu establiment a partir de 1895, havia estat propietat dels senyors de Roqueta. Les cases avui dia estan repartides en quatre propietaris i varen ésser construïdes a l'acabament del s XVIII i primers anys del s XIX, per tant són un testimoni de la història del poble.

Avui dia hi ha algunes de les cases que han estat restaurades i per això estan en molt bon estat. Però pel que fa al camí, no en podem dir el mateix perquè està ple de clots i sense asfaltar, encara conserva la seva fesomia de camí de carro.

Connecta amb el Camí de Son Niell, amb la carretera de Sineu – Maria i travessa la carretera Sineu – Muro.

Sobre les altres denominacions que rep en parlarem en més endavant, juntament amb d'altres camins que comuniquen amb els termes limítrofes.

CAMÍ DEL RAFAL ROIG

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, les cases de la possessió Rafal Roig. Parteix de la carretera de Maria – Santa Margalida i acaba a la zona coneguda com el

Rafal Roig.

Sobre el nom, ja hem vist les característiques que tenen el rafals, hem conegut el seu significat i la seva etimologia. Suposam que l'adjectiu "roig" pot venir pel color de la terra d'aquella zona (com passa amb el topònim de l'Alqueria Blanca).

Una altra interpretació podria ésser, que té relació amb el llinatge o cognom Roig, habitual al poble de Maria.

Pel que fa al seu estat, és un camí de carro que ni tan sols està asfaltat. Cal remarcar que en aquesta zona que limita amb el terme de Santa Margalida, la majoria dels propietaris són de la Vila.

CAMÍ DEL RAFAL DE SON BACS

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, el Rafal de Son Bacs. Parteix de la carretera de Maria – Ariany i arriba fins el camí del Establits de Deulosal. Té una longitud de 1500 m i una amplada de 5 m.

Podem dividir el topònim en dues parts. La primera estaria composta pel mot rafal, el qual ja hem analitzat abans.

La segona part la forma el topònim Son Bacs. Si cercam d'on pugui venir aquest mot, el DCVB ens proposa l'opció que vengui del mot "bac". Segons el Diccionari, bac fa referència al coster de tramuntana on el sol no hi toca gens o molt poc. És un nom que abunda a la toponímia catalana com a denominació de masies, partides rurals i barrancs.

Aquesta hipòtesi suposa que vendria de l'adjectiu obac el qual amb la desaparició de la "o-" inicial doni lloc per fals tall a bac:

l'obac > lo bac

Aquest origen també és apuntat per Moreu.

Una altra hipòtesi és que vengui del llinatge Bach o Desbacs, molt habitual al Principat de Catalunya.

Com a curiositat esmentarem el fet que hi ha un topònim de l'època islàmica, ja desaparegut, per denominar Son Bacs: *Nebta*.

2. CAMINS QUE INDIQUEN NOM DE LLOC O ACCIDENT NATURAL

Dins aquest apartat hi ha dos camins que segueixen el mateix sistema de denominació que ja hem vist amb el Carrer de l'Arraval. Aquests camins reben el seu nom segons la seva situació respecte, en aquests casos, de la possessió a la qual pertanyen; el Pujolet i Son Gil.

CAMÍ DE BAIX DEL PUJOLET

Aquest camí rep el nom a causa de la seva situació. És el camí que segueix un trajecte paral·lel al Camí del Pujolet però per la falda del puig. Comunica el Camí del Pla de Deulosal i el Camí del Pouetó amb la carretera de Maria – Ariany.

Connecta, a més, amb el Camí de Serralt Barber i amb el Camí d'en Roteres.

Pel que fa al topònim, abans quan hem parlat del Camí del Pujolet ja hem vist l'origen i les característiques. En aquest cas tan sols li hem d'afegir l'adverbi "baix".

CAMÍ DE BAIX DE SON GIL

Aquest camí rep el nom a causa de la seva situació respecte de la possessió de Son Gil. És un camí que ve del terme de Santa Margalida i travessa la Síquia Reial. Connecta amb el Camí de l'Alqueria Blanca; aquest Camí de l'Alqueria Blanca no coincideix amb el trajecte de la carretera de Muro, és un d'aquells caminois que abans hem esmentat que també reben aquesta denominació.

Encara conserva la fesomia de camí de carro.

Dins aquest apartat també hi hem posat aquells camins que comuniquen el poble amb les poblacions veïnes. Tant l'un com l'altre ja els esmentat quan hem parlat del Camí del Rafal

Nou (o Camí Vell de Llubí) i del Camí de l'Alqueria Blanca (o Camí de Muro).

CAMÍ VELL DE LLUBÍ, CAMÍ DEL RAFAL NOU O CAMÍ DE LA SERRA

Aquest camí rep el nom de la població cap a on condueix, el poble de Llubí. Comença a la carretera de Maria – Sineu i acaba a l'entrada de Llubí, travessa la carretera de Sineu- Muro. Connecta amb el Camí de Son Niell.

Té una llargària de 750 m i una amplària de 5 m.

És un camí que ens fa retornar a la Mallorca verge d'un temps perquè passam per tot un seguit pinars i d'alzinars.

També rep la denominació de la Serra, perquè el lloc per on travessa la carretera Sineu-Muro és conegut com la Serra.

CAMÍ DE MURO O CAMÍ DE L'ALQUERIA BLANCA > Carretera de Maria-Muro PM 3513

Aquest camí rep el nom de la població cap a on condueix, Muro. També rep el nom del Camí de l'Alqueria Blanca. Comença a la cruïlla de la carretera de Santa Margalida i el Camí Creuer i acaba al terme de Muro.

Té un llargària de 2,5 km.

Pel que fa al topònim de Muro, si cercam la seva etimologia ens remeten sempre al mot mossàrab *mkru* a causa de la conservació de la "-o" final .

Com hem vist abans, Muro és molt important a la història del poble perquè Maria feia part del Districte Muro com a llogaret de Santa Margalida.

Està en molt bon estat perquè és una via de comunicació important per al poble.

CAMÍ DEL PUIG

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, el Puig del Rafal (136m). Tot i ésser del Rafal, la gent del poble li diu només el Puig.

Comença al Camí Vell de la Vila de Petra i segueix fins el lloc conegut com les Passadores.

Un altre itinerari que també rep aquest nom és un camí que envolta el Puig, el qual comença i acaba al Camí vell de la Vila de Petra.

Sobre el topònim "puig" ja n'hem parlat anteriorment, quan hem vist el topònim del Camí de Son Puig.

El cas del Puig es mereix una menció especial, i és que al seu ventre hi ha la gravera del poble. Al principi era a la carretera d'Ariany però a poc a poc s'ha anat endinsant dins el puig i l'arribarà a fer desaparèixer. Des d'aquí demanaríem una mica de seny perquè quan se l'hagin cruspit, què faran, en destrossaran un altre?

CAMÍ DEL POUETÓ

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, el Pouetó. És un camí comença a al cruïlla del Camí del Pla de Deulosal amb el Camí de Baix del Pujolet i acaba fent una volta al pou.

Ens trobam amb un camí fet expressament per anar a aquest pou públic, del qual tot el poble en podia treure aigua. Sabem que el camí que es va fer quan es va establir la possessió del Pujolet.

La intervenció de la gent ha flexionat el mot "pou" i n'ha fet un diminutiu, un mecanisme molt habitual en català (la sorteta, Roqueta ...).

CAMÍ DE SON REBASSA

Aquest camí rep el nom de l'indret cap per on passa, Son Rebassa. El camí comença al Camí Vell de la Vila de Petra i acaba al Camí de Banderola. La meitat del camí és al terme de Sineu.

El seu topònim pot venir tant del llinatge català Rabassa com de la part de l'arbre.

És un del pocs camins rurals que està retolat, si hi anam

ens trobarem una placa del consell de Mallorca. No sabem quins criteris per retolar-ne uns i d'altres no.

CAMÍ DEL REBOSTER

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix. El Reboster era una possessió amb una gran zona de conreu que trobam al límit amb el terme de Santa Margalida, de fet , el camí comença al terme veí i s'endinsa dins el de Maria. A l'època islàmica, aquest zona rebia el nom de *Benahitir*.

Connecta amb el Camí de Son Gil.

Suposam que aquesta zona rep aquest nom perquè devia ésser considerat com el rebost del poble. Hi devia haver molts d'horts i molt bona terra per conrar.

La majoria dels propietaris d'aquesta zona solen ésser de Santa Margalida, és un d'aquells camins que esmentàvem a la introducció que pertanyen al terme de Maria però que no és patrimoni dels mariers.

CAMÍ DE LLAMPÍ

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, les cases de Llampí. Comença a la carretera de Sineu, a la separació dels dos termes, i segueix un itinerari paral·lel a la Síquia Reial.

Llampí són terres turonenques i amb una gran bellesa paisatgística. Està documentada en el segle XIV. En un document del 1616 es fa referència a l'hort amb una superfície de sis quarterades.

L'arrel aràbiga de Llampí, *Alimpa* significa "lloc prominent o més elevat que". Una altra hipòtesi és que vengui del mot LIMPIDA, que vol dir "neta de vegetació.

3. CAMINS QUE FAN REFERÈNCIA A NOM DE PERSONA

Hem fet aquest subapartat per poder encabir-hi els dos camins coneguts com el Camí d'en Porrillo i el Camí de na Pinsana.

No hem trobat gaires camins que tenguin el malnom. El que sí que hem trobat són molts de camins que conserven fossilitzats el llinatge dels amos, sovint reconqueridors catalans.

CAMÍ D'EN PORRILLO

Aquest camí rep la seva denominació a partir del malnom Porrillo. Comença dins el terme de Santa Margalida i està dins la zona coneguda com el Reboster, la qual, com hem vist abans, és quasi patrimoni dels margalidans.

Pel que fa al nom Porrillo, era un malnom molt habitual a Maria durant els s XIV-XV (veg. pàg. 5). Avui dia aquest malnom és inexistent només es conserva fossilitzat en aquest topònim.

CAMÍ DE NA PINSANA

Aquest camí rep la seva denominació a partir del malnom Pinsana. Està situat dins la zona del Rafal Roig.

Al mapa del terme el seu començament està situat al Camí Vell de la Vila de Petra, però com hem vist abans, per als mariers aquest no és el conegut Camí de Petra. Tal vegada és una denominació que rep per part dels margalidans, però nosaltres no l'anomenam així.

Pel que fa al malnom, podem suposar que ve del nom de l'ocell. Avui dia a Maria encara hi ha gent que rep aquest malnom.

4. D'ALTRES

CAMÍ DELS INFERNETS

Aquest camí rep el nom a causa d'un fenomen natural. Comunica el Camí de Roqueta amb la carretera de Sineu.

La gent li va posar aquest nom perquè a Roqueta hi ha una font àrab coneguda com la Gruta de Roqueta, ja documentada al s XIII i que va deixar de rajar la dècada dels cinquanta del s XX. Quan plovia i la font rajava, el camí es convertia en un

infern perquè pareixia un torrent i era impossible transitar-hi.

Aquesta font ja no raja però quan plou l'aigua encara corre pel camí a causa del pendent que té.

CAMÍ DE LES SORTS O DE SON PELEIA

Aquest camí rep el nom a causa de la parcel·lació de la terra en sorts. Comença a la carretera de Sineu i acaba en el Camí de Son Serol.

Si cercam la paraula "sort" veurem que en la seva accepció de "sort de terra" ens diu que és una peça de terra, una porció de terreny més o manco petita que no forma una possessió. La seva extensió varia segons les comarques de Mallorca.

Una altra accepció ens diu que una sort és un hort petit o un tros de terra que no es rega sinó que únicament té aigua quan plou.

De tota manera, el mot ve del llatí SNRTE.

Pel que fa a la segona denominació té un origen més curiós i és que aquesta zona era la partió entre les terres de Son Roig i les de Roqueta i sempre hi havia problemes, sempre hi havia "peleies" (cast. peleas) . Un origen semblant té un altre topònim de Maria, la Qüestió (sense pronunciar la "u") i és que sempre hi havia problemes entre les terres del Comte de Formiguera i els senyors de Son Perot.

Normalment la gent no sap l'origen d'aquest topònim i sovint pensa que és perquè en aquesta zona hi ha horts.

CAMÍ CREUER

Aquest camí rep el nom per la funció que du a terme. Uneix la carretera de Sineu amb la cruïlla de les carreteres de Muro i de Santa Margalida.

Rep aquest nom perquè serveix per creuar d'una carretera a l'altra sense haver de passar per dins el poble.

Ha estat i serà un camí polèmic, a causa del seu condicionament. Ha estat promesa electoral durant anys i sembla que dins aquesta legislatura es podrà arreglar qualque cosa (suposam que hi haurà moviment l'època d'eleccions), tot i que fa poc s'han acordat el preu de les expropiacions per eixamplar-lo.

Els veïns del poble en demanen el condicionament per així poder desplaçar el trànsit pesat fora del nucli urbà, i poder tenir així una mica de tranquil·litat.

CAMÍ DE LA CASETA DEL GARRIGUER

Aquest camí rep el nom de l'indret cap a on condueix, cal Garriguer. És un camí situat dins les terres de Montblanc i comença a la Barrera de les Rotes Velles.

Cal esmentar el fet que la Cova del Garriguer i la cova d'enterrament dels Set Pilars, a les Rotes Noves de Montblanc, hi les trobam restes arqueològiques més antigues del terme de Maria. Aquestes restes daten de l'època pretalaiòtica.

CONCLUSIÓ

La gran majoria dels camins rurals de l'Illa de Mallorca són antics camins adaptats a l'orografia de les diferents zones de l'Illa. Abans, en aquests camins el trànsit es reduïa a vehicles de tracció animal, més coneguts com a carros, vehicles agrícoles o simplement al trànsit de vianants.

És necessària la millora d'aquests camins per tal d'adequar-los al tipus de trànsit actual. Però alhora de dur a terme aquesta tasca, els tècnics i les institucions pertinents, s'haurien de cenyir, la majoria de vegades, a la traça antiga dels camins, perquè en cas contrari hauran de realitzar moviments de terra incompatibles amb el caràcter utilitari que tenen tots aquests camins.

No podem acabar el treball sense fer una crítica a les institucions, que com tots patim tenen una febre destructora inútil. Amb el nou Pla de Carreteres s'han projectat tot un conjunt d'obres faraòniques, moltes de les quals inútils.

Per la part que ens toca, esmentarem el cas de l'Autovia

Inca-Manacor, una obra totalment innecessària que espanyarà de per vida la fesomia del Pla de Mallorca, i en dividirà els pobles, quedant Maria a fora.

L'excusa que posa molta de gent a l'hora de donar suport a aquestes obres tan faraòniques és que això donarà molts llocs de feina, i tenen raó, però què passarà quan les hagin acabades, on faran feina tots aquests nous votants.

Des d'aquí fem una proposta ben seriosa que donaria feina a molta de gent i per a molt de temps. Volem proposar a les institucions que arreglin tots els camins rurals que tenim, els condicionin, que en tenguin cura i els facin nets, que n'arreglin les parets i les marjades ...

Una altra feina que podrien fer, és la de retolar tot aquest patrimoni abandonat de la mà de Déu, que ha servit durant tants d'anys a la gent per desplaçar-se. No ens podem sentir d'un lloc, d'una comunitat si no en coneixem la seva història i la història dels seus mots.

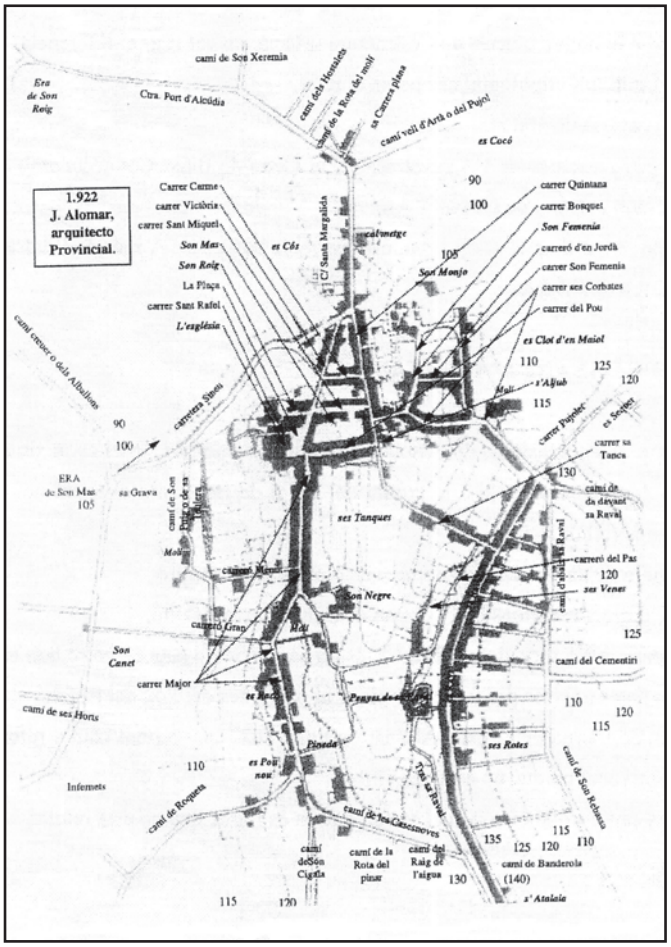

Mapa del nucli urbà de Maria on surten la majoria dels camins que acabam de veure.

Molts joves d'avui dia pequen d'ignorants perquè creuen que conèixer el nostre passat no els deixarà avançar, però s'equivoquen ben molt, perquè només coneixent el camí que tenim a darrere podrem fer el que tenim davant.

BIBLIOGRAFIA

AAVV *Diccionario Ilustrado VOX Latino-español*. BCN. Ed. VOX

AAVV *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma. Ed. Moll

AAVV Gran Enciclopèdia de Mallorca. Vol. 10 (pàg. 227-240)

AAVV *La gran enciclopèdia en català*. BCN. Ed. 62

MIRALLES I MONTSERRAT, Joan (2003) *Estudis d'onomàstica*. BCN. PAM Bibloteca Miquel dels Sants Oliver. Núm. 21

MOREU-REY, Enric (1999) *Els nostres noms de lloc*. Palma. Ed. Moll Col. Els treballs i els dies. Núm. 22 (totes les cites amb *corresponen a aquest llibre)

PASTOR SUREDA, Bartomeu : Els arrendaments al terme de Maria. El cas de les amitges d'el Rafal Nou. Revista *Fent Carrerany* núm. 150 Maria febrer 1999

PASTOR SUREDA, Bartomeu : La població i l'economia a Maria entre 1800 i 1900. Revista *Fent Carrerany* núm.189 Maria maig 2002

PASTOR SUREDA, Bartomeu : El patrimoni cultural dels nostres carrers. Revista *Fent Carrerany* núm. 212 abril 2004

QUETGLAS Damià, TORELLÓ Magdalena. (1997) *Per una nomenclatura popular dels carrers de Maria*. Maria de la Salut. Col. Quaderns dels Infernets. Núm. 1

ARXIU MUNICIPAL DE MARIA DE LA SALUT

Projecte d'aconcionament de camins rurals i síquies de la vessant sud del terme Municipal de Maria de la Salut (1997). Projectes tècnics de camins.

Projecte d'acondicionament de camins rurals i síquies de la vessant nord del terme Municipal de Maria de la Salut (març 1997). Projectes tècnics de camins

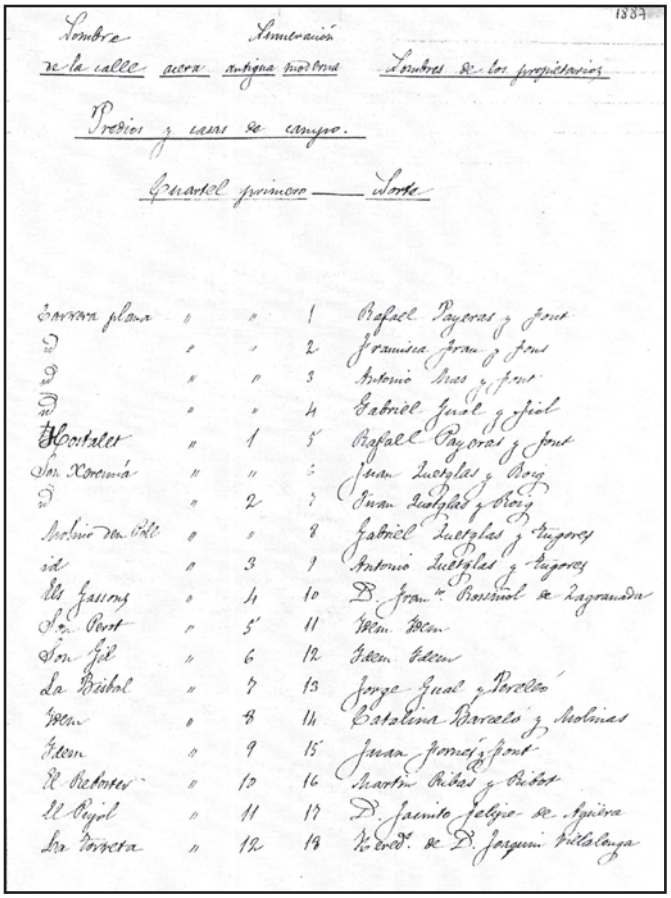

1887

Nombre de la calle | Numeración actual | Numeración antigua | Numeración moderna | Nombres de los propietarios

Predios y casas de campo.

Cuartel primero — Norte

Carrera plana	"	"	1	Rafael Payeras y Font
Id	"	"	2	Francisca Frau y Font
Id	"	"	3	Antonio Nas y Font
Id	"	"	4	Gabriel Gual y Gual
Hostalet	"	1	5	Rafael Payeras y Font
Son Xoremá	"	"	6	Juan Quetglas y Roig
Id	"	2	7	Juan Quetglas y Roig
Molino de Dalt	"	"	8	Gabriel Quetglas y Fugueras
id	"	3	9	Antonio Quetglas y Fugueras
El Jassens	"	4	10	D. Fran.co Bassiñol de Zagaranda
Son Perot	"	5	11	Idem Idem
Son Gil	"	6	12	Idem Idem
La Rixbal	"	7	13	Jorge Gual y Porcelló
Idem	"	8	14	Catalina Barceló y Molinas
Idem	"	9	15	Juan Gomez y Font
El Rebotter	"	10	16	Martin Ribas y Rebot
El Rigol	"	11	17	D. Jaime Felipe de Aguera
La Torreta	"	12	18	Herederos de D. Joaquin Villalonga

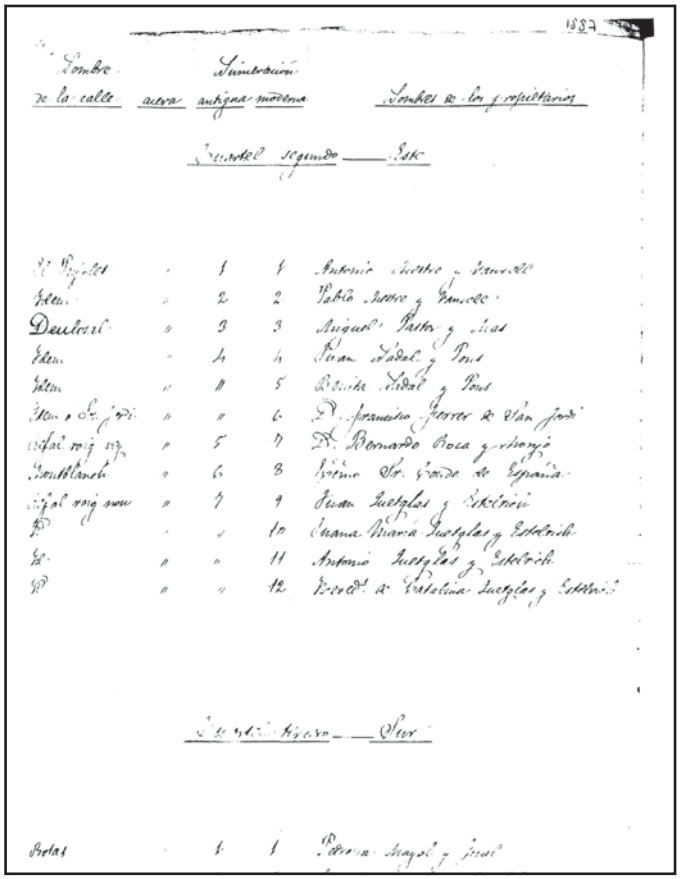

1887

Nombre de la calle | Numeración actual | Numeración antigua | Numeración moderna | Nombres de los propietarios

Cuartel segundo — Este

El Rigolet	"	1	1	Antonio Quetglas y Vanrell
Idem	"	2	2	Pablo Nadal y Vanrell
Deulosal	"	3	3	Miguel Pastor y Nas
Idem	"	4	4	Juan Nadal y Pons
Idem	"	"	5	Benita Nadal y Pons
Idem a Sa Jordi	"	"	6	D. Francisco Ferrer de San Jordi
Rafal roig vell	"	5	7	D. Bernardo Roca y Arbonés
Montblanch	"	6	8	Príncipe Sr. Duque de España
Rafal roig nou	"	7	9	Juan Quetglas y Estelrich
Id	"	"	10	Joana Maria Quetglas y Estelrich
Id	"	"	11	Antonio Quetglas y Estelrich
Id	"	"	12	Herederos de Catalina Quetglas y Estelrich

Cuartel tercero — Sur

Bodas	4	1		Pedro Nadal y Jaume

Registres de la propietat de l'any 1887 on ja apareixen molts dels camins que surten en aquest treball.

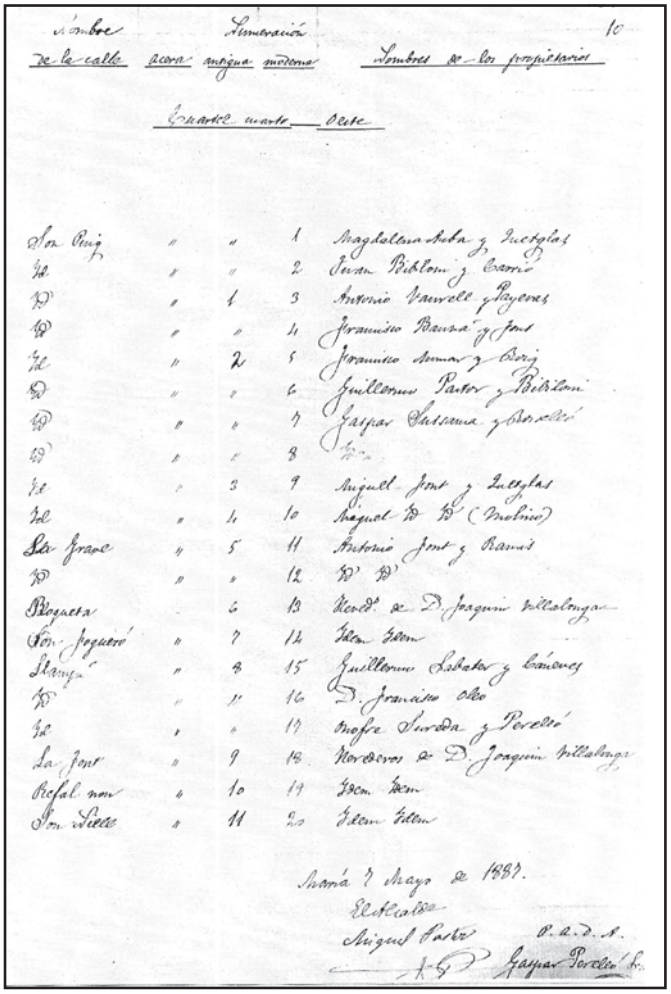

Nombre de la calle | Numeración actual | Numeración antigua | Numeración moderna | Nombres de los propietarios

Cuartel cuarto — Oeste

Son Ruiz	"	"	1	Magdalena Nadal y Quetglas
Id	"	"	2	Juan Riblom y Carrió
Id	"	1	3	Antonio Vanrell y Payeras
Id	"	"	4	Francisco Barceló y Font
Id	"	2	5	Francisco Amer y Roig
Id	"	"	6	Guillermo Pastor y Riblom
Id	"	"	7	Gaspar Quetglas y Porcelló
Id	"	"	8	Id
Id	"	3	9	Miguel Font y Quetglas
Id	"	4	10	Miguel Id Id (Molino)
Sa Grave	"	5	11	Antonio Font y Ramis
Id	"	"	12	Id Id
Blaqueta		6	13	Herederos de D. Joaquin Villalonga
Son Joguiró	"	7	14	Idem Idem
Stanyá	"	8	15	Guillermo Sabater y Cánovas
Id	"	11	16	D. Francisco Oleo
Id	"	"	17	Mosse Sureda y Porcelló
La Font	"	9	18	Herederos de D. Joaquin Villalonga
Rafal nou	"	10	19	Idem Idem
Son Vicente	"	11	20	Idem Idem

Palma 7 Mayo de 1887.

El Celador

Miguel Pastor

Gaspar Porcelló

Projecte de condicionament de camins rurals "camí d'establits de l'Alqueria Blanca" "Camí de Deulosalv" "Camí de Rafal Roig" del terme Municipal de Maria de la Salut (novembre 1995). Projectes tècnics de camins.

AGRAÏMENTS

Voldria donar les gràcies a l'historiador Bartomeu Pastor Sureda per haver-me ajudat tant.

A na Margalida Quetglas, per ajudar-me a cercar documents a l'arxiu de l'ajuntament.

També voldria agrair l'ajuda de na Joana Maria Frau i de n'Antoni Frau en tot l'apartat tècnic i fotogràfic.

Moltes gràcies a tots.

Maria de la Salut, 2 de setembre de 2004.

QUI DIES PASSA… MAIG

Dimecres, 9 de maig: ***Un anònim molt cèlebre***. M'arriba la notícia de la detenció, a Maria, i per part de la policia local, d'un personatge que respon al perfil de delinqüent perillós, molt cercat pels cossos policíacs i que té el dubtós honor de presidir el rànquing de causes pendents a Catalunya. Aquest personatge, que sembla que ja fa un cert temps que pul·lula pel nostre poble, devia voler (i de fet fins ara ho havia aconseguit) sortir de la circulació, passant a residir en un petit municipi de l'interior de Mallorca, lluny de les mirades i dels controls suposadament més estrictes que existeixen a les grans poblacions. Si era això el que cercava, però, es va equivocar de totes totes. Feia temps que jo mateix havia observat aquest personatge (un més, pensava jo, impune a tota norma cívica) passant amb el seu vehicle a una velocitat exagerada pel carrer Nou, o voltant la plaça, amb la música sonant a l'interior del cotxe, amb un volum a prova de sords profunds, i que, per tant, feia arribar, tant si volies com no, a tots els mariers que dins o fora de ca seva estaven a prop del seu circuit urbà automobilístic. Però no, aquesta vegada, com tantes, m'equivocava de dalt a baix. No vaig comptar amb el zel d'un senzill, però eficient, policia local, el qual, malfiant-se de l'ostentació i excessiva presència del personatge (el qual val a dir, si volia passar desapercebut, no demostrà massa intel·ligència, a l'hora de ser discret o de guardar l'anonimat), inicià tot un seguit investigacions que el condugueren a la detenció (pel que sembla prou perillosa) del presumpte delinqüent i el seu posterior lliurament a les autoritats judicials. És bo saber que a les hores en què comptam amb policia local, aquesta està prou preparada per fer la seva feina amb rigor i eficiència contrastada.

Dissabte, diumenge, dilluns… 11, 12, 13… 25 de maig: ***De campanya electoral.*** Ja se sap, cada quatre anys toca. Ara són les eleccions municipals i les autonòmiques i, per primera vegada, també les del Consell de Mallorca. Per una feblesa mala de justificar, em trob a primera fila i implicat al màxim en una de les candidatures i com sempre (no n'aprendré mai!) m'agaf les coses massa seriosament. Si més d'una vegada m'he declarat persona de feina i poc amic de figurar i d'assumir càrrecs presencials, ara em trob amb l'obligació moral de fer tot el possible perquè la gent que m'acompanya en les meves dèries tengui la màxima recompensa possible i pugui dur endavant els projectes i les idees amb què es presenta davant els electors. També som conscient que de totes les opcions que entren en joc, la nostra és la que parteix amb el mínim de pressupost, la que té les espatles més vulnerables i l'única que, supòs, costa doblers a la gent que es presenta. Què hi farem! N'hi ha que juguen a cavall guanyador i ben alimentat i d'altres que il·lusos i idealistes juguen a causes perdudes i altruistes, perquè creuen, creiem, en altres valors. I ja hi som! Volem parlar amb la gent. Volem parlar-los del nostre projecte. Perquè ens presentam i quines són les nostres idees. És difícil. Hem fet una presentació de la candidatura i ara és hora de passar casa per casa a demanar el vot. Impossible parlar de projectes. Impossible saber què pensen, què volen. Et limites a donar una alfabreguera i a deixar el tríptic del programa i les paperetes. Ben bé què penses, quina és la teva idea de futur per al poble, no surt. Te n'adones que unes eleccions, a nivell local, funcionen per altres vies, per altres plantejaments. Que una candidatura sigui prou atractiva, que la gent que es presenta estigui prou preparada per assumir càrrecs de responsabilitat, que sigui prou honesta per mostrar les cartes del joc de decisions futures, etc. no li afegeix cap valor. I alhora te n'adones de moltes coses que desconeixies i que et fan sentir pitjor. Aquesta societat nostra, tan panxacontenta i alhora tan miop, no és capaç de solucionar problemes (vull creure que no sols per a mi tenen la consideració de problemes no resolts) tan peremptoris, com trobar-te matrimonis d'edat avançada, que a penes es valen per ells mateixos, viure en condicions extremes, o veure com s'està configurant una nova Maria, d'esquena al poble, i que no s'està fent res per integrar-la, veure com part d'aquesta immigració viu en condicions de miserabilitat en habitatges que no passarien cap inspecció de sanitat, veure com aprofitant una legislació inoperant i la desídia, la complicitat o el silenci dels responsables polítics, s'està especulant amb un habitatge nou que modificarà encara més la realitat sociològica del poble. I et fa ràbia, i alhora et sents impotent perquè veus que les teves dèries i preocupacions no entren en el joc electoral. No compten per a res. I no saps, com fer-les entrar. I veus joc brut. I et trobes impotent per canviar la mentalitat de la gent. I et fiquen gols per tot arreu, sense adonar-te'n.

Diumenge dia 20 de maig: ***De quin color és la sang dels donants de sang?*** Seguim en campanya. Avui diumenge, just una setmana abans de la cita electoral, no hi ha actes de partit. Al capvespre hi ha anunciada una celebració organitzada per la Junta dels Donants de Sang de Maria. Sembla que es farà una missa, que es lliurarà una distinció als donants que han arribat a un nombre determinat de donacions i després es farà una festa a la plaça per a tot el poble, per compartir l'alegria d'aquesta gent tan generosa. Perfecte!

Potser de totes les formes de generositat cap als altres, la donació de sang, d'òrgans per a trasplantaments, siguin les més espectaculars i les més sentides. Més enllà d'afinitats, d'ideologies, de races, de sexe, de religió, etc., la donació és, sobretot, anonimat, l'altruisme en estat pur.

Situacions familiars properes en el temps, han fet que el tema de les transfusions de sang m'hagin sensibilitzat especialment i valori com mai el donant anònim i solidari. I baix a la Plaça des Pou a participar de la festa. I la primera fiblada em toca el voraviu de ple. A la plaça, fent guàrdia, al costat de tota la intendència que s'ha de posar en joc a la festa (cadires, taules, menjar, begudes, etc.) s'hi troben la major part dels candidats d'una determinada candidatura municipal que ha d'entrar en joc a les urnes d'aquí vuit dies. I baixa la comitiva de l'església i es col·loca a les taules i cadires habilitades a la plaça. I aquests aspirants a regidors (als quals mai no se'ls havia vist formant part de cap associació, de cap acte de voluntariat de cap casta) comencen a repartir menjar i beure. Al·lucinant! Em trob amb altres dos representants d'altres candidatures i estan empipats, molt empipats, per allò que consideren una manipulació bruta, una apropiació basta, d'una festa que, sobretot, ha de ser compartida, neutra, no assignada a ningú, més que a la generositat dels donants. Fins i tot em comenten que aquell acte ha estat assignat com a acte electoral a la candidatura en qüestió. Joc net? Misèria, miserable! Manipulació descarada! A hores d'ara encara esper algun aclariment de la Junta Local dels Donants de Sang sobre aquesta utilització electoral de la seva associació.

Diumenge 27 de maig: ***Votació i recompte***. És l'hora de fer el recompte. Al llarg de tot el dia la votació no s'ha aturat. A Maria hem arribat a gairebé el 90% de vots emesos. He passat dos cops per l'altre districte electoral i si fa no fa s'hi produïa la mateixa i massiva assistència de votants. Això sí, també m'ha sorprès la gran mobilització dels candidats i simpatitzants d'una candidatura municipal que al llarg de tot el dia han estat a prop o dins del mateix col·legi electoral, de tal manera que per anar a votar gairebé havies de passar per enmig d'ells. Comença el recompte i des de bon començament ja es veu que aquesta candidatura s'endú el benefici amb escreix. Al final la majoria absoluta es resol de manera clara. I vénen els dubtes i l'intent racional d'explicar el que ha passat i perquè ha passat. I al mateix temps arriben altres notícies i hi ha coses que per molt que te les confirmen et costen de pair. Et negues a acceptar que formes part d'una societat autista, autodestructiva, desmemoriada, que s'odia profundament i que sembla que vol desaparèixer com a tal societat diferenciada, per assimilar-se a no sé ben bé què. Et negues a acceptar que una societat doni el vot massiu a aquells que reneguen o si més no, procuren oblidar el seu passat, la seva història, els seus costums, la seva llengua, per abraçar el passat, la història, els costums i la llengua d'aquells que ens volen anihilar i ens volen submisos o callats. Et negues a acceptar que la teva gent valori, premiï i voti aquells que han usat el poder polític i les institucions per especular, per fer negocis particulars, imitant comportaments i models sicilians (el cas d'Andratx és digne de ser estudiat a les millors escoles de psicologia). Et negues a acceptar que la política sigui una batalla d'estómacs agraïts o de gent que torni favors rebuts, o que pagui la promesa d'una feina. Et negues a acceptar que la insolidaritat marqui comportaments i actituds i que a l'únic que s'aspiri és a omplir les butxaques, a tenir un bon cotxe i una bona casa (amb piscina, si és possible) i que no t'empipin gaire. I gires la truita (supòs que per sobreviure) i penses que allò que ha passat és que tu, o els que pensaven com tu, no han sabut trencar la dinàmica creada al poble o a l'illa, al llarg d'aquest quatre anys; que no heu sabut fer entendre a la gent que la política no és fer sempre bona cara i dir que sí a tot, mentre es manté l'oposició a pa i aigua. I penses que no heu sabut treure a debat aquells temes que marcaran el futur: habitatge, construcció desmesurada, política d'infrastructures deficitària, inexistència de polítiques efectives d'integració de nouvinguts, nul·la política cultural, etc. I que aquest dèficit vostre, és el seu èxit. I això et consola una mica i creus que sí que hi ha futur, que les coses poden canviar i que hi ha esperança.

Dilluns 28 de maig: ***La bellesa efímera.*** A la passada fira de Sineu, vaig comprar uns jacints d'aigua que vaig posar en una pica al corral de ca nostra. Gairebé vint dies després han florit. El dia de les eleccions, ahir, s'obrí la primera flor. Una flor bellíssima, de matisos entre el lila i el violeta, que s'assembla a la flor del safrà, encara que arribi a fer mig pam d'alçada. Veure com d'aquella planta aquàtica que neda a la superfície de l'aigua en surt una flor tan delicada em fa pensar que la bellesa, la felicitat, és realment una cosa molt efímera, i que quan apareix, quan es troba, s'ha de gaudir al màxim. Avui, dilluns, vint-i-quatre hores més tard, la flor s'ha pansit. Ha tombat la tija i els pètals estan flonjos. No puc deixar de contemplar-la i de pensar en tot el que ha passat en aquestes darreres vint-i-quatre hores. Potser se n'obri alguna altra. Encara hi ha espai per a la il·lusió.

Joan Gelabert Mas

ERA NOTÍCIA A FENT CARRERANY FA VINT ANYS

Fa tot just vint anys, ens trobàvem, el mes de juny amb unes eleccions també, com ara, triples: municipals, autonòmiques i europees. La portada se'n feia ressò amb una fotografia dels caps de llista de les quatre candidatures presentades i un gran interrogant enmig, que no se resoldria fins dia 10 de juny. A l'interior un article de na Margalida Mas Vicens ens explicava el significat de cada votació i una enquesta a cada candidatura mostrava les intencions que tenien els diferents aspectes: infrastructures, escoles, informació municipal, política de joventut, agricultura, etc.

A l'apartat de col·laboracions, un article de Pere Sureda sobre l'autoritat dels ensenyants, venia a reforçar o a matisar les opinions expressades en un article anterior.

A l'interior a la pàgina pagesa en Bernat Ribas parlava sobre cooperatives i cooperativisme i les ajudes que aquestes podien rebre de les administracions, mentre Pere Crespí feia una pàgina dedicada al càncer.

Les notícies esportives feien referència al començament del V Torneig de Futbol-sala i com en Damià Bergas anava al davant dels golejadors del FC Mariense de Regional.

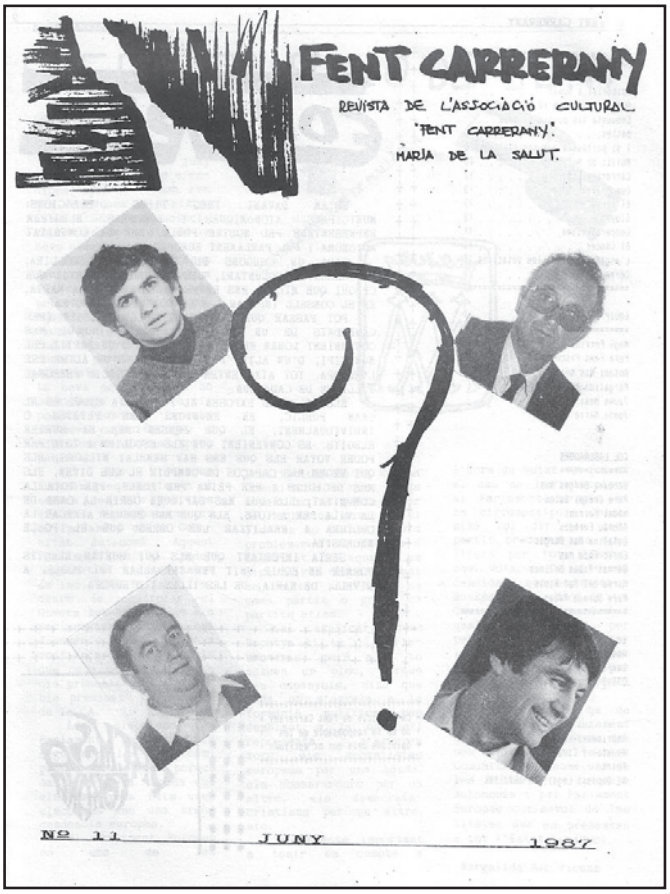
FENT CARRERANY
REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL 'FENT CARRERANY' MARIA DE LA SALUT.
Nº 11 JUNY 1987

També ens permeté saber que el passat mes de maig, de 1987 caigueren a Maria 33.5 litres per metre quadrat i que les temperatures oscil·laren entre la mínima de 8 graus de dia 5 fins als 26 graus de dia 26.

CARTA D´AGRAIMENT ALS MARIERS I MARIERES

Estimats Mariers i Marieres,

El passat dia vint-i-set de maig exercíreu el dret de triar els vostres representants a l'Ajuntament de Maria de la Salut i féreu sentir la vostra opinió majoritària a les urnes, la qual ens ha donat l'oportunitat amb la vostra confiança, que l'equip que encapçal governi els propers quatre anys el nostre consistori.

Avui, en nom meu i en el de tot l'equip, que com tots sabeu, han treballat perquè pogués seguir sent el batle de Maria els quatre anys vinents, volem agrair-vos de tot cor, la confiança dipositada en tots nosaltres i fer-vos saber que estam a la vostra disposició.

També us manifestam que volem ser el consistori de totes i tots, dels que ens han votat, dels que no ens han votat i dels que no poden votar. Volem governar per a tothom, d'una manera justa i igualitària, sense crispacions i amb solucions constructives per al conjunt de Maria.

Per acabar, us demanam que si teniu cap dubte o problema, sempre sereu ben rebuts i atesos a la Casa de la Vila per qualsevol membre de l'equip de govern que es formarà el proper dia setze de juny; i, en la mesura de les nostres possibilitats, no dubteu que hi trobarem una solució satisfactòria.

Tots coneixeu les nostres principals propostes, ara són el nostre compromís per als propers quatre anys.

Antoni Mulet Campins.
Batle de Maria de la Salut.
Juny 2007.

LES IDEES TENEN PREU: LA DELEGACIÓ DEL GOVERN TORNA A MULTAR ACTIVISTES ECOLOGISTES

Davant el deteriorament democràtic i ecològic que pateix avui la nostra societat i el territori, un grup de persones, amb el nom de *projectemopi.org,* ens vam organitzar a Mallorca fa uns mesos per tal de dur a terme un seguit d'accions de denúncia del model econòmic, social i polític imperant.

Una de les accions va consistir en una crítica a l'especulació urbanística i a la impunitat amb la que aquesta es tracta. Dia 17 de novembre de 2006, es jugava al Palau d'Esports de Son Moix un partit de bàsquet entre el Drac Inca i el Palma Aquamàgica. El Drac Inca és l'equip de Vicenç Grande, president també del RCD Mallorca, qui com a líder del Grup immobiliari Drac promou un negoci immobiliari amb tota casta de complexes urbanístics desmesurats a l'illa. D'altra banda, el Palma Aquamàgica és presidit per Miquel Ramis, portaveu i secretari de comunicació del PP a Balears, qui, juntament amb el grup immobiliari Riofisa (que esposoritza l'equip) promou la construcció d'un centre comercial a Ses Fontanelles, la darrera zona humida de Palma. Sent així, es va considerar un espai idoni per delatar les dues empreses, i en el descans entre el primer i el segons quart del partit, vam entrar al terreny de joc mostrant una pancarta que acusava als seus responsables: *Grande i Ramis Especulant!.* No van passar gaires minuts abans que la policia nacional ens fes abandonar la pista, ens identifiqués, ens requisés la pancarta i ens expulsés de l'estadi.

A conseqüència d'això, la Delegació del Govern ens ha posat una multa de 6000 •, com a resposta a la denúncia que feu la policia nacional, per haver "envaït el terreny de joc", fet que, segons la Llei de l'Esport, es tracta d'una falta greu que esdevé *"un perill per la salut pública i la seguretat ciutadana".*

Dins aquest marc, volem expressar que:

- L'acció que es va realitzar era de caràcter polític i no suposava cap perill ni inseguretat per als jugadors, ni per al públic que assistia a l'acte.
- La multa no sols és desproporcionada, sinó que a més té la finalitat única de desmobilitzar qualsevol iniciativa crítica que qüestioni les bases del poder.
- Mentre es fomenta el gran negoci immobiliari d'uns pocs en contra dels interessos col·lectius i es garanteix la impunitat d'especuladors i corruptes, es criminalitza el lliure pensament.
- Mentre s'apropien dels conceptes de "democràcia" i "llibertat d'expressió", el pensament únic esdevé una agressió contra la diversitat d'idees, i la sortida dels estrets marges del sistema implica represàlies, fins i tot un risc personal, i en aquest cas econòmic.

Per tot l'exposat, encetam una campanya de denúncia i de recollida de fons per a pagar la multa. El poder, una vegada més, ens ho ha deixat clar: **CALLA O PAGA!**

Demanam la participació i la implicació a **CALLA O PAGA!** de totes aquelles persones i col·lectius que sentin indignació i vergonya de veure com, mentre es legalitza l'especulació, i l'interès privat passa per sobre de tot, es criminalitza el pensament i les idees que s'allunyen de les seves regles del joc.

Per contribuiir a pagar la multa i els costos d'aquesta campanya disposam de bons d'ajut i un compte a la caixa Colonya: 2056-0004-40-4218002261.

Començà la XXIIIa edició del Pla de Mallorca.

La presentació a Palma, a més de tots els parlaments de polítics i organització, va consistir en un homenatge als corredors de més de 70 anys. Maria, estigué representada per dos grans corredors: Rafel Ferriol - *es Corredor* - i Llorenç Nadal - *Boscà*-. Se'ls va retre un reconeixement per la seva trajectòria i exemple d'esportivitat.

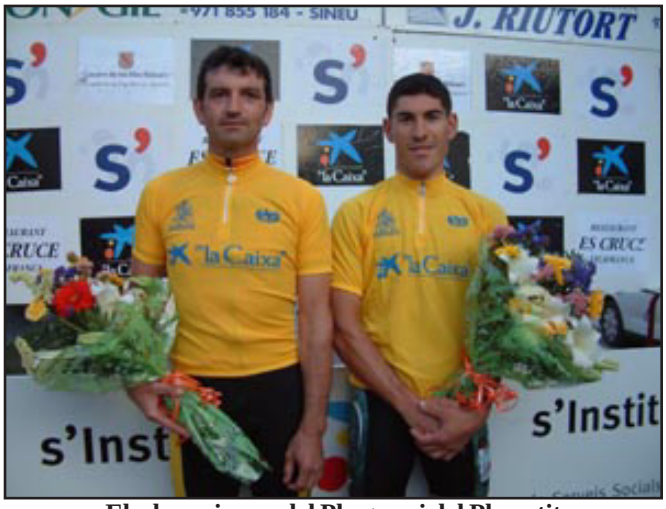

Els dos primers del Pla gran i del Pla petit

Al moment de tancar aquesta revista, s'han disputat 3 etapes, Muro, Algaida, i la contra-rellotge Porreres – Vilafranca.

Els nostres participants, Toni Castelló, Toni Font Munar, Toni Gelabert, Joan Ferriol i Joan Seguí (el qual després de uns quants d'anys, ja ho provà amb la pista l'any passat, i enguany ha debutat al Pla de Mallorca). Ens falta enguany en Bernat Quetglas, al qual la recent paternitat no li ha permès dedicar més temps a la bicicleta (el primer és el primer).

La situació dels nostres corredors ens diu que han entrenat molt i plegats durant tot l'hivern.

La classificació general esta comandada por Antoni Castelló. La general de metes volants per Joan Ferriol. A la classificació de la regularitat hi tenim: Antoni Castelló, Antoni Gelabert, Joan Seguí i Joan Ferriol. Toni Font per una malaltia no pogué sortir a Algaida ni a Porreres. En la classificació per equips, el Viatges Martel – Aguamar, Maria de la Salut, ocupa el 3r lloc, havent comandat el primer lloc les dues primeres etapes. També destacar que dins la general, Toni Gelabert, es novè, Joan Seguí, quinzè, i Joan Ferriol, dinovè.

VOLTA CICLOTURISTA FEMENINA.

Les participants ens trobàrem al Velòdrom de Sineu a les 9.30h i férem una volta d'uns 30 Km, sortint de Sineu cap a Llubí, camí vell de Muro i tornada a Sineu.
La Federació Balear ens va convidar a un bon pa amb oli al bar MOMENTS del Poliesportiu de Sineu.
La pròxima trobada serà dia 9 de juny a les 9.30h a Alaró.
Salut!

Joana Maria Pastor

Els primers de les metes volants

Els cicloturistes, del Club també han fet les seves sortides especials, a part de cada diumenge anar a berenar que és el que toca.
Dia 1de maig, Miquel Salom, Miquel Perelló, Joan Mas, Pere Ferriol i Pep Ferriol, férem una
sortida cap Llucmajor, Camí de Sa Torre, Badia Blava, Cap Blanc, Cala Pi, S'Estanyol, Sa Ràpita, i acabant a Llucmajor.
Dia 5 de maig, Miquel Perelló, Joan Mas i Pere Ferriol, anaren al Port de Valldemossa.
Dia 20 de maig, Miquel Perelló, Pere Ferriol, Pep Ferriol (en Toni Castelló ens acompanyà fins Artà), anàrem a Cala Torta.
Pel mes de Juny desprès d'haver acabat el Pla de Mallorca, anirem al PUIG MAJOR (a les bolles). Intentam que sigui en diumenge, 17 o 24 juny. Ja vos informarem personalment quan ens donin el permís.

Pep Ferriol Torelló

EQUIPS DEL FUTBOL BASE DE MARIA DE LA SALUT

Extraordinària temporada dels equips del futbol base de Maria de la Salut.

FUTBOL SALA ESCOLAR – INICIACIÓ ES PLA I MIGJORN. P. B. DE MARIA

L'equip de la Penya Barcelonista de Maria de la Salut de la categoria d'iniciació ha quedat CAMPIÓ DE LLIGA i es classificà així per jugar la fase final de Mallorca entre els campions de les diverses comarques. A la final celebrada a Andratx quedaren TERCERS de MALLORCA de la seva categoria.

FUTBOL SALA ESCOLAR – BENJAMINS P. B. DE MARIA.

L'equip dels benjamins també ha fet una extraordinària temporada. En la primera fase de classificació quedaren quarts, això els va permetre jugar la fase d'ascens de categoria. En aquesta fase han quedat TERCERS. Estan en espera de si pugen o no de categoria.

L'EQUIP DE 4 i 5 ANYS DE LA P. B. DE MARIA

L'equip més jove de Maria ha participat en una sèrie de jornades a diferents pobles de la comarca del Pla i també ho han fet molt bé. Quedaren primers a la jornada de Llubí. A la d'Algaida guanyares tres partits, etc.

ENHORABONA A TOTS ELS EQUIPS DE FUTBOL DE MARIA.

D'AUCANADA A LA PLATJA DEL COLL BAIX

Aquesta vegada passàrem la vintena els que férem la caminada des d'Alcanada a la platja del Coll Baix. Aquí ens teniu a tot el grup amb el far d'Alcanada al fons.

La caminada la férem quasi tot el temps vorejant la mar. Hi ha un camí a l'interior, però vora el mar era més agradable i entretingut.

Un altre moment de la passejada amb l'illeta d'Alcanada al fons.

Un moment agradable, el de berenar, amb la xerrada còmplice entre tots. Podrem passar per aquí?

Aconseguírem arribar a la platja del Coll Baix. Alguns es donaren un bany a les aigües gelades.

Aquest és l'aspecte que ofereix la platja d'Alcanada en l'actualitat. Dels grans pins just queden els records...